

МОНГОЛБАНКНЫ ЕРӨНХИЙЛӨГЧ, САНХҮҮГИЙН ЗОХИЦУУЛАХ
ХОРООНЫ ДАРГА, САНГИЙН САЙД, ХАДГАЛАМЖИЙН ДААТГАЛЫН
КОРПОРАЦИЙН ГҮЙЦЭТГЭХ ЗАХИРЛЫН ХАМТАРСАН ТУШААЛ

2023 оны 1 дугаар
сарын 11-ны өдөр

Дугаар 4-155 / 172 / 158 / А-49

Улаанбаатар
хот

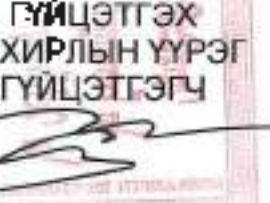
"Тогтвортой хөгжлийн зорилтуудын санхүүжилтийн
таксономи"-ийг батлах тухай

Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэг, Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хуулийн 27² зүйлийн 5 дахь хэсгийн 5 дахь заалт, 28 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2 дахь заалт, Санхүүгийн зохицуулах хорооны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1.5 дахь заалт, Монгол Улсын Их Хурлын 2022 оны "Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2023 онд баримтлах үндсэн чиглэл батлах тухай" 65 дугаар тогтоолын 2.6 дахь хэсэг, Санхүүгийн зохицуулах хорооны дүрмийн 3.2 дахь заалт, Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн ажиллах дүрмийн 4.10 дахь заалтыг тус тус үндэслэн ТУШААХ нь:

1. "Тогтвортой хөгжлийн зорилтуудын санхүүжилтийн таксономи"-ийг хавсралт ёсоор баталсугай.

2. Уг таксономийг 2024 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийг хүртэлх хугацаанд туршилтын журмаар нэвтрүүлж, энэ хугацаанд холбогдох байгууллагуудтай хамтран таксономийн баримт бичигт шаардлагатай засвар, сайжруулалтыг тухай бүр тусгаж ажиллахыг Монголбанкны Дэд Ерөнхийлөгч (Г.Энхтайван), Санхүүгийн зохицуулах хорооны Ажлын албаны дарга (Т.Жамбаажамц), Сангийн яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга (Ж.Ганбат), Хадгаламжийн даатгалын корпорацийн Захиргаа, удирдлагын газрын захирал (Х.Гэрэлт-Од) нэрт тус тус даалгасугай.

3. Энэхүү тушаалын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Монголбанкны Дотоод аудитын газар (А.Шижирмаа), Санхүүгийн зохицуулах хорооны Дотоод аудитын хэлтэс (Н.Соёлмаа), Сангийн яамны Санхүүгийн хяналт, эрсдэлийн удирдлагын газар (Б.Доржсэмбэд), Хадгаламжийн даатгалын корпорацийн Дотоод аудитын алба (У.Тамир)-нд тус тус үүрэг болгосугай.

МОНГОЛБАНКНЫ ЕРӨНХИЙЛӨГЧ	САНХҮҮГИЙН ЗОХИЦУУЛАХ ХОРООНЫ ДАРГА	САНГИЙН САЙД	ХАДГАЛАМЖИЙН ДААТГАЛЫН КОРПОРАЦИЙН ГҮЙЦЭТГЭХ ЗАХИРЛЫН ҮҮРЭГ ГҮЙЦЭТГЭГЧ
 Б.ЛХАГВАСҮРЭН	 Д.БАЯРСАЙХАН	 Б.ЖАВХЛАН	 С.БААТАРСҮРЭН

Монголбанкны Ерөнхийлөгч, Санхүүгийн зохицуулах хорооны дарга, Сангийн сайд, Хадгаламжийн даатгалын корпорацийн гүйцэтгэх захирлын 2023 оны 2 сарын 11-ны өдрийн А-15/322/158/А-45 тоот хамтарсан тушаалын хавералт

“ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН ЗОРИЛТУУДЫН САНХҮҮЖИЛТИЙН ТАКСОНОМИ”

Үйл ажиллагаа	Жилий	ГХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ангилгах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Бусад шалгуур (Имплика-торын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
1. ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ ХАНГАМЖ, ДЭД БҮТЭЦ								
1.1 САЛХИ								
1.1.1 Эрчим хүчний станц	Хуурай газрын салхины цахилгаан эрчим хүч үйлдвэрлэх байгууламж, төрхмал салхин цахилгаан станц, салхин насос, салхин турбин барих, ашиглах	7.1, 7.2 13.1 8.2.1	1. Жилд бууруулсан хүлэмжийн хийн ялгарлын хэмжээ (CO2e) 2. Сэргээгдэх эрчим хүчний суурьлагдсан нийт хүчин чадал (MW) 3. Жилийн үйлдвэрлэгдсэн СЭХ (кВт/цаг) 4. Жилийн нийлүүлсэн эрчим хүч хамаарах бол (кВт/цаг) 5. Шилжээр бий болгосон бүтэн цагийн хагас цагийн, гэрээт ногоон ажлын байрны тоо, хүйсээр ангилсан (хүн)	1. СЭХ ашиглах боломжтой болж нэмэгдсэн хууүүсийн тоо, боломжтой бол хүйсээр ангилсан тоон мэдээлэл (хүн) 2. СЭХ-нд холбогдсон ийн өрх, байгууллагын эрчим хүч өөрчлөгдсөн-өөс үүдэлтэй эдийн засагт үзүүлэх үр ашиг (төгрөг) 3. СЭХ-нд холбогдсон айл өрх, байгууллагын эрүүл мэндээс үүдэлтэй эдийн засагт үзүүлэх үр ашиг (төгрөг) 4. Дотоодын худалдан авалт (төгрөг)	Байрхув	Төслийн/ санхүүжилтийн өмнө: Техник, эдийн засгийн үндэслэл болон хүлээгдэж буй хүлэмжийн хийн алгаралт/эрчим хүчний хэрэгцээг бууруулах боломжийн судалгаа/эрчим хүчний аудит/үнэлгээ Төслийн/ санхүүжилтийн дараа: Бодит хүлэмжийн хий/эрчим хүчний хэрэгцээг бууруулах баталгаажуулсан эрчим хүчний аудит/үнэлгээ Үнэлгээний стандарт: ISO 14067 жвч Хүлэмжийн хийн протоколын бүтээгдэхүүний амьдралын мөчлөгийн стандартад нийцсэн бүтээгдэхүүний нүүрстөрөгчийн ул мөр (PCF) үнэлгээ эсвэл хүлэмжийн хийн	Үндэсний тодорхойлсон хувь нэмэр Алсын хараа 3050 Үндэсний ногоон хөгжлийн бодлого Эрчим хүчний талаар төрөөс баримтлах бодлого Монгол Улсын Эрчим хүчний тухай хууль Монгол Улсын сэргээгдэх эрчим хүчний тухай хууль (FiT) MNS эрчим хүчний стандарт	IEC 61400 ISO/TC 180: ISO 16079 ISO/TC 301: Эрчим хүчний зохицуулалт мөн эрчим хүчний хэмнэлт

Үйл ажиллагаа	Жинхэнэ	ТХЗ-ууд үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
1.1.2 Бага оврын салхин цахилгаан үүсгүүр	Жинхэнэ бүлгүүдийг эрчим хүчээр хангах зорилгоор жижиг оврын зөөврийн салхин гэр систем, минн сүлжээ болон бусад төрлийн бие даасан системийг барих, ажиллуулах					амьдралын мөчлөгийн үнэлгээ		IEC61400-2 (жижиг салхины турбинд зориулсан)
1.2 НАР								
1.2.1 Нарны фото цахилгаан станц, цуглуулагч цахилгаан станц	Нарны төвлөрсөн болон тархмал нарийг эрчим хүчний байгууламжууд, тэр дундаа төвлөрсөн нарын цахилгаан станц (CSP), нарын фотовольтаик эрчим хүч (PV), тархсан нарын PV станцыг барьж байгуулах, ажиллуулах. Нарны дулааны эрчим хүчийг ашиглах, үйлдвэрлэх байгууламж түүний дотор нарын ус халаах болон нарын	7.1, 7.2 13.1 8.2.1	1. Жилд бууруулсан хүлэмжийн хийн алгарлын хэмжээ (tCO ₂ e) 2. Сэргээгдэх эрчим хүчний суурьлагдсан нийт хүчин чадал (MWt) 3. Жилд үйлдвэрлэгдсэн СЭХ (kВт/цаг) 4. Жилд шийлүүлсэн эрчим хүч, хамаарах бол (kВт/цаг) 5. Шингэр бий болгосон бүтэн цагийн, хагас цагийн, гэрэлт могоон ажлын байрны тоо, хүйсээр ангилсан (хүн)	1. СЭХ ашиглах боломжтой болж нэмэгдсэн хүмүүсийн тоо, боломжтой бол хүйсээр ангилсан тоон мэдээлэл (хүн) 2. СЭХ-нд холбогдсон айл өрх, байгууллагын эрчим хүч өөрчлөгдсөн-өөс үүдэлтэй эдийн засагт үзүүлэх үр ашиг (төгрөг) 3. СЭХ-нд холбогдсон айл өрх, байгууллагын эрүүл мэндээс үүдэлтэй эдийн засагт үзүүлэх үр ашиг (төгрөг) 4. Дотоодын	Байхгүй	Төслийн/санхүүжилтийн өмнө: Техник, эдийн засгийн үндэслэл болон хүлээгдэж буй хүлэмжийн хийн алгаралт/эрчим хүчний хэрэгсэлт бууруулах боломжийн судалгаа/эрчим хүчний аудит/үнэлгээ Төслийн/санхүүжилтийн дараа: Бодит хүлэмжийн хий/эрчим хүчний хэрэгсэлт бууралтыг баталгаажуулсан эрчим хүчний аудит/үнэлгээ Үнэлгээний стандарт: ISO 14067 эсвэл Хүлэмжийн хийн протоколын бүтээгдэхүүний	Үндэсний тодорхойлсон хувь нэмэр Алсын дараа 2050 Үндэсний нэгдсэн хөгжлийн бодлого Эрчим хүчний тухай төрөөс баримтлах бодлого Монгол Улсын Эрчим хүчний тухай хууль Монгол Улсын сэргээгдэх эрчим хүчний тухай хууль (EIT) MNS эрчим хүчний стандарт	ISO/TC 180 ISO/TC 301: Эрчим хүчний зохицуулалт мөн эрчим хүчний хэмжээг

Үйл ажиллагаа	Жидгээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	эрчим хүчний бусад дулаан үүсгүүрүүд-ийг бүх салбарт ашиглах			хуульлан авалт (тегрет)		амьдралын мөчлөгийн стандартад нийлсэн бүтээгдэхүүний нүүрстөрөгчийн ул мөр (PCF) үнэлгээ эсвэл хүлэмжийн хийн амьдралын мөчлөгийн үнэлгээ		
1.2.2 Тархмал бага оврын нарын цахилгаан үүсгүүр	Жинхнэ бүлгүүдийг эрчим хүчээр хангах зорилгоор жинхнэ оврын зөөврийн нарын гэр систем, минн сүлжээ болон бусад төрлийн бие даасан системийг барих, ажиллуулах	7.1, 7.2 13.1 8.2.1			Байхгүй			
1.2.3 Нарны цахилгаан үүсгүүрээр ажиллах электром хэрэгсэл, зөөврийн нарын хавтан	Нарны эрчим хүчээр ажилладаг хөргөгч, зурагт зэрэг нарын эрчим хүчний жинхнэ оврын цахилгаан хэрэгсэл, томог төхөөрөмж үйлдвэрлэх, жижиглэн худалдаалах, худалдан авах	7.1, 7.2 13.1 8.2.1		1. СЭХ ашиглах боломжтой болж нэмэгдсэн хүмүүсийн тоо, боломжтой бол хүйсээр ангилсан тоон мэдээлэл (хүн) 2. СЭХ-нд холбогдсон айл орх, байгууллагын эрчим хүч өөрчлөгдсөнөөс үүдэлтэй эдийн засагт үзүүлэх үр ашиг (тегрет)	Байхгүй		MNS IEC 62548, MNS IEC 600034-30-1:2019	ISO/TC 180 IEC 62548 IEC 61730
1.3 ГАЗРЫН ГҮНИЙ ДУЛААН								

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индексаторын)	Батаалгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
1.3.1 Дулаан болон цахилгаан эрчим хүч үүсгэх төхөөрөмж-үүд	Газрын гүний дулааны хүчийг ашиглан халаах, хөргөх дулааны хэрэглээ, төвлөрсөн дулаан хангамжийн газрын гүний дулааны насос барих, ашиглах		1. Жилд бууруулсан хүлэмжийн хийн ялгарлын хэмжээ (tCO_2e) 2. Сэргээгдэх эрчим хүчний суурьлагдсан нийт хүчин чадал (MWt) 3. Жилд үйлдвэрлэгдсэн СЭХ (kWt/цаг) 4. Жилд нийлүүлсэн эрчим хүч, хямаарах бол (kWt/цаг) 5. Шинээр бий болгосон бүтэн цагийн, хагас цагийн, гэрээт ногоон ажлын байрны тоо, хүйсээр ангилсан (хүн)	1. СЭХ ашиглах боломжтой болж нэмэгдсэн хүмүүсийн тоо, боломжтой бол хүйсээр ангилсан тоон мэдээлэл (хүн) 2. СЭХ-нд холбогдсон айл өрх, байгууллагын эрчим хүч өөрчлөгдсөн-өөс үүдэлтэй эдийн засагт үзүүлэх үр ашиг (төгрөг) 3. СЭХ-нд холбогдсон айл өрх, байгууллагын эрүүл мэндээс үүдэлтэй эдийн засагт үзүүлэх үр ашиг (төгрөг) 4. Дотоодын худалдан авалт (төгрөг)	Байхгүй	Төслийн/ санхүүжилтийн өмнө; Техник, эдийн засгийн үндэслэл болон хүлээгдэж буй хүлэмжийн хийн ялгаралт /эрчим хүчний хэрэглээг бууруулах боломжийн судалгаа/эрчим хүчний аудит/үнэлгээ Төслийн/ санхүүжилтийн дараа: Бодит хүлэмжийн хий/эрчим хүчний хэрэглээг бууруултыг баталгаажуулсан эрчим хүчний аудит/үнэлгээ Үнэлгээний стандарт; ISO 14067 эсвэл Хүлэмжийн хийн протоколын бүтээгдэхүүний амьдралын мөчлөгийн стандартал нийлсэн бүтээгдэхүүний нүүрстөрөгчийн ул мөр (PCF) үнэлгээ эсвэл хүлэмжийн хийн амьдралын мөчлөгийн үнэлгээ	MNS 5085:2001	ISO 13256-1
1.4 УСАН ЦАХИЛГААН СТАНЦ								
1.4.1 Бага, дунд чадлын цахилгаан үүсгүүрүүд	Хураагуурт холбогдсон болон холбогдоогүй боомтод усан цахилгаан станц, голдирол, түрлэгийн усан	7.1, 7.2 13.1 8.2.1	1. Жилд бууруулсан хүлэмжийн хийн ялгарлын хэмжээ (tCO_2e) 2. Сэргээгдэх эрчим хүчний суурьлагдсан нийт хүчин чадал (MWt) 3. Жилд үйлдвэрлэгдсэн	1. СЭХ ашиглах боломжтой болж нэмэгдсэн хүмүүсийн тоо, боломжтой бол хүйсээр ангилсан тоон мэдээлэл (хүн)	Байхгүй	Төслийн/ санхүүжилтийн өмнө; Техник, эдийн засгийн үндэслэл болон хүлээгдэж буй хүлэмжийн хийн ялгаралт /эрчим хүчний	Холбогдох стандарт дээр дурдлагдсан	Холбогдох стандарт дээр дурдлагдсан

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжигдэхүүн, үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжигдэхүүн, үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индиксаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад төвшдөөрөгдсөн стандарт
	цахилгаан станц дэрэг усан цахилгаан эрчим хүч үйлдвэрлэх байгууламж барих, ашиглах		СЭХ (кВт/цаг) 4. Жилд нийлүүлсэн эрчим хүч, хамгаарах бол (кВт/цаг) 5. Шинээр бий болгосон бүтэн цагийн, хагас цагийн, гэрээт ногоон ажлын байрны тоо, хүйсээр ангилсан (хүн)	2. СЭХ-на холбогдсон айл өрх, байгууллагын эрчим хүч өөрчлөгдсөн-өөс үүдэлтэй эдийн засагт үзүүлэх үр ашиг (төгрөг) 3. СЭХ-на холбогдсон айл өрх, байгууллагын эрүүл мэндээс үүдэлтэй эдийн засагт үзүүлэх үр ашиг (төгрөг) 4. Дотоодын худалдан авалт (төгрөг)		хэрэглээг бууруулах боломжийн судалгаа/эрчим хүчний аудит/үнэлгээ Төслийн/ санхүүжилтийн дараа: Бодит хүлэмжийн хий/эрчим хүчний хэрэглээг бууруулалтыг баталгаажуулсан эрчим хүчний аудит/үнэлгээ Үнэлгээний стандарт ISO 14067 эсвэл Хүлэмжийн хийн протоколын бүтээгдэхүүний амьдралын мөчлөгийн стандартад нийцсэн бүтээгдэхүүний нүүрстөрөгчийн ул мөр (PCF) үнэлгээ эсвэл хүлэмжийн хийн амьдралын мөчлөгийн үнэлгээ		
1.5 УСТӨРӨГЧ								
1.5.1 Ногоон устөрөгчийн (устөрөгчийн түлш, амьсгал үйлдвэрлэл, шууд хэрэглээ) үйлдвэрлэл, хадгалалт	Ногоон устөрөгчийг үйлдвэрлэх, хадгалах, дараа нь устөрөгч эсвэл бусад эмергийн вектор хэлбэрээр тээвэрлэх байгууламж-ийг барих/худалдан авах, ажиглуулах. Шууд ялгаруулалт-гүй тээвэрлэхэд	7.1, 7.2 3.1	1. Жилд бууруулсан хүлэмжийн хийн ялгарлын хэмжээ (tCO2e) 2. Сэргээглэх эрчим хүчний суурьлагдсан нийт хүчин чадал (MWt) 3. Жилд үйлдвэрлэгдсэн СЭХ (кВт/цаг) 4. Жилд нийлүүлсэн эрчим хүч, хамгаарах бол (кВт/цаг) 5. Шинээр бий болгосон бүтэн цагийн, хагас цагийн, гэрээт ногоон	1. СЭХ ашиглах боломжтой болж нэмэгдсэн хүмүүсийн тоо, боломжтой бол хүйсээр ангилсан тоон мэдээлэл (хүн) 2. СЭХ-на холбогдсон айл өрх, байгууллагын эрчим хүч өөрчлөгдсөн-өөс үүдэлтэй эдийн засагт үзүүлэх үр	Устөрөгчийн үйлдвэрлэлийн шууд CO2 ялгаруулалт: 5.8 tCO2e/t Ангилал дахь эрчим хүчний босготой уялдуулан устөрөгч. Электролиз	Төслийн/ санхүүжилтийн өмнө: Техник, эдийн засгийн үнэмлэхүй болон хүлээгдэж буй хүлэмжийн хийн ялгаралт/эрчим хүчний хэрэглээг бууруулах боломжийн судалгаа/эрчим хүчний аудит/үнэлгээ Төслийн/ санхүүжилтийн дараа: Бодит хүлэмжийн	MNS 6661 : 2017	Байнгүй

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэл- түүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжигд үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрсөдөг стандарт
	шаардлагатай дэд бүтцийг (жишээлбэл, устөрөгчийн түлш цэнэглэх станц) тээврийн хэсэгт ашиглах боломжтой		амлын байрны тоо, хүйсээр ангилсан (хүн)	ашиг (төгрөг) 3. СЭХ-нд холбогдсон айл өрх, байгууллагын эрүүл мэндээс үүдэлтэй эдийн засагт үзүүлэх үр ашиг (төгрөг) 4. Дотоодын худалдан авалт (төгрөг)	йн аргаар гаргаж авсан устөрөгчийн цахилгааны хэрэглээ 58 МВт/т Устөрөгчийн н хувьд буюу түүнтэй бага байна.	хий/эрчмн хүчний хэрэглээг бууралтыг баталгаажуулсан эрчим хүчний аудит/үнэлгээ Үнэлгээний стандарт; ISO 14067 эсвэл Хүлэмжийн хийн протоколын бүтээгдэхүүний амьдралын мөчлөгийн стандартад нийцсэн бүтээгдэхүүний нүүрстөрөгчийн ул мөр (PCF) үнэлгээ эсвэл хүлэмжийн хийн амьдралын мөчлөгийн үнэлгээ		
1.6 БИО ЭРЧИМ ХҮЧ								
1.6.1 Биотүлш, биогаас үйлдвэрлэл	Биотүлш, биогаас, биогаз болон бусад бионергийн бүтээгдэхүүн боловсруулах байгууламж, түүний дотор түлш бэлтгэх процессын байгууламж, урьдчилан цэвэрлэх байгууламж, био боловсруулах байгууламж, хийн, шилтэн, хатуу (офф) био түлш үйлдвэрлэх байгууламж (энэзрөб)	7.1, 7.2 (3.1)	1. Жилд бууруулсан хүлэмжийн хийн алгарлын хэмжээ (tCO _{2e}) 2. Сэргээгдэх эрчим хүчний суурьлагдсан нийт хүчин чадал (MWt) 3. Жилд үйлдвэрлэгдсэн СЭХ (кВт/цаг) 4. Жилд нийлүүлсэн эрчим хүч, хамаарах бол (кВт/цаг) 5. Шинээр бий болгосон бүтэн цагийн, хатас цагийн, тэрэгт ногоон амлын байрны тоо, хүйсээр ангилсан (хүн)	1. СЭХ ашиглах боломжтой болж нэмэгдсэн хүмүүсийн тоо, боломжтой бол хүйсээр ангилсан тоон нэмэлт (хүн) 2. СЭХ-нд холбогдсон айл өрх, байгууллагын эрчим хүч өөрчлөгдсөнөөс үүдэлтэй эдийн засагт үзүүлэх үр ашиг (төгрөг) 3. СЭХ-нд холбогдсон айл өрх, байгууллагын эрүүл мэндээс үүдэлтэй эдийн засагт	Байхгүй	Төслийн/ санхүүжилтийн өмнө; Техник, эдийн засгийн үндэсний болон хүлээгдэх буй хүлэмжийн хийн ялгараалт/эрчим хүчний хэрэглээг бууруулах боломжийн судалгаа/эрчим хүчний аудит/үнэлгээ Төслийн/ санхүүжилтийн дараа; Бодит хүлэмжийн хий/эрчим хүчний хэрэглээг бууралтыг баталгаажуулсан эрчим хүчний аудит/үнэлгээ Үнэлгээний стандарт; ISO 14067 эсвэл Хүлэмжийн хийн	Байхгүй	ISO 13065:2015

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөт хэмжээх үндсэн шалгуур, хэмжээх үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжээх үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	биогасруулах байгууламж-ийг оролцуулан) барих, ажиллуулах			үзүүлэх үр ашгийг (тогрог) 4. Дотоодын худалдан авалт (тогрог)		протокалын бүтээгдэхүүний амьдралын мөчлөгийн стандартад нийцсэн бүтээгдэхүүний		
1.6.2 Биоэнергээс дулаан, цахилгаан үйлдвэрлэх стани	Цахилгаан эрчим хүч үйлдвэрлэх байгууламж, дулааны байгууламж. ДИ (С, биомасс цахилгаан стани, биомасс ДЦС, сайжруулсан биомасс зуух, хөдөө аж ахуй, ойн хог хаягдлыг ашиглах, цахилгаанжуулалт ид зорцуулж үр тарианы хаягдлаас эрчим хүч, дулаан үйлдвэрлэх байгууламж-ийг барьж ашиглалтад оруулах	7.1, 7.2 13.1			Байхгүй	нүүрстөрөгчийн ул мөр (PCF) үнэлгээ эсвэл хүлэмжний хийн амьдралын мөчлөгийн үнэлгээ	Байхгүй	ISO 13065:2015
1.7 ХОГ ХАЯГДЛААС ЭРЧИМ ХҮЧ ҮЙЛДВЭРЛЭХ								
1.7.1 Хог хаягдлаас эрчим хүч үйлдвэрлэх	Хог хаягдлаас эрчим хүч гаргах авах үйлдвэр болон бусад байгууламж барих, ашиглах. Шат-вах, хийжүүлэх, пиролиз ба плазм, хатуу хог хаягдлыг	7.1, 7.2 13.1	1. Жинд бууруулсан хүлэмжийн хийн ялгарлын хэмжээ (tCO _{2e}) 2. Сэргээгдэх эрчим хүчинд суурилагдсан нийт хүчин чадал (MW) 3. Нийт ашигласан хог хаягдлын хэмжээ (тонн) 4. Шинээр бий болгосон бүтэц цагийн, хаягдлын, гэрээт ногоон	1. СЭХ ашиглах боломжтой болж нэмэгдсэн хүмүүсийн тоо, боломжтой бол хүдсээр ангилсан тоот мэдээлэл (хүн) 2. СЭХ-нд холбогдсон айл өрх, байгууллагын эрчим хүч	Байхгүй	Төслийн/санхүүжилтийн өмнө: Техник, эдийн засгийн үндэслэл болон хүлээгдэж буй хүлэмжийн хийн ялгаралт /эрчим хүчний хэрэглээг бууруулах боломжийн судалгаа/эрчим хүчний аудит/үнэлгээ	MNS 6342:2012	ISO/TR 21916:2021

Үйл ажиллагаа	Жингэ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөт хэмжээнд үндсэн шалгуур, хэмжээ үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжээ үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индекс-тарма)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үйлдсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	боловсруулах байгууллага, цахилгаан, дулааныг дайнаар бүтээгдэхүүн болгон үйлдвэрлэх		ажлын байрны тоо, хүнсээр ангилсан (хүн)	өөрчлөгдсөн-өөс үүдэлтэй эдийн засагт үзүүлэх үр шийг (toptec) 3. СЭХ-нд холбогдсон айл орх, байгууллагын эрүүл мэндээс үүдэлтэй эдийн засагт үзүүлэх үр шийг (toptec) 4. Дотоолын худалдан авалт (toptec)		Төслийн/санхүүжилтийн дараа Болит хүлэмжийн хий/эрчим хүчний хэрэглээг буураагыг баталгаажуулсан эрчим хүчний аудит/үнэлгээ		

1.8 КАРБОН БАГА ЯЛГАРУУЛАХ ЭРЧИМ ХҮЧ НИЙЛҮҮЛЭЛТИЙН СҮЛЖЭЭ, ДЭД БҮТЭЦ

1.8.1 СЭХ төхөөрөмж үйлдвэрлэл ба худалдан авалт	Салхи, усан ба газрын гүний дулааны турбин, PV эс ба эд анги, CSP арга, тэрш эд анги, газрын гүний дулааны насос үйлдвэрлэх эсвэл утсрал үйлдвэрүүд	7.1, 7.2 13.1	1. Шинээр бий болгосон бүтэн цагийн, халас цагийн, гэрээт ногоон ажлын байрны тоо, хүнсээр ангилсан (хүн) 2. Үйлдвэрийн нийт эсвэл жилийн ашиг, бордуулалт (toptec) 3. Нийт дарагдсан тоног төхөөрөмжийн тоо хэмжээ (ширхэг) 4. Нийт худалдан авсан тоног төхөөрөмжийн тоо хэмжээ (ширхэг)	1. Холбогдох СЭХ технологийг хамгаарсан хүлэмжийн хийн бууралт, жилээр (tCO2e) 2. Дотоолын худалдан авалт (toptec)	Байхгүй	Төслийн/санхүүжилтийн өмнө: Техник, эдийн засгийн үндэслэл болон хүлээгдэж буй хүлэмжийн хийн ялгаралт/эрчим хүчний хэрэглээг бууруулах боломжийн судалгаа/эрчим хүчний аудит/үнэлгээ Төслийн/санхүүжилтийн дараа: Болит хүлэмжийн хий/эрчим хүчний хэрэглээг буураагыг баталгаажуулсан эрчим хүчний аудит/үнэлгээ Үнэлгээний стандарт: Хамаарах ISO стандартууд	Байхгүй	OHS стандарт
1.8.2 СЭХ-ний батарей	Батарей, конденсатор, шахсан агаар	7.1, 7.2 13.1	1. Суурилагдсан сэргээгдэх эрчим хүчний нэмэлт хүчин чадлаа	1. Холбогдох СЭХ технологийг хамгаарсан	Байхгүй	Төслийн/санхүүжилтийн өмнө: Техник, эдийн засгийн	Байхгүй	IEC 61427, IEC 62133, IEC 62619UL 1642, UL 1973, UL

Үйл шинжилгээ	Жинхэнэ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикатор)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	агуулах, том хэмжээний үйлдвэрлэлд зоригдсан устөрөгчийн савыг барих, сууринуулах, ажиллуулах; Томо охон хэмжээний эрчим хүч хадгалах байгууламжууд, дээр дурдсан зүйлсийн аль нэгэнд зориулагдсан үйлдвэрлэл-ийн байгуулам-жууд		(МВт)2. Бордуулалтын шигт дүн (төгрөг)3. Үйлдвэрлэсэн/борлуулсан устөрөгч эрчим хүчний батареи/системийн тоо (#)4. Шинээр бий болгосон бүтэн цагийн, хягас цагийн, гэрээт ногоом ажлын байрны тоо, хүйсээр ангилсан (хүн)	хүлэмжийн хийн бууралт, жинхэр (ISO2e) 2. СЭХ ашиглах боломжтой болж нэмэгдсэн хүсүүгийн тоо, боломжтой бол хүйсээр ангилсан тоон мэдээлэл (хүн)		үндэслэл болон хүлээгдэж буй хүлэмжийн хийн ялгаралт /эрчим хүчний хэрэглээг бууруулах боломжийн судалгаа/эрчим хүчний аудит/үнэлгээ Төслийн/ санхүүжилтийн дараа: Бодит хүлэмжийн хий/эрчим хүчний хэрэглээг бууралтыг баталгаажуулсан эрчим хүчний аудит/үнэлгээ		9540AJEEE 1547, IEEE P2030.3 DNV Maritime Class Propagation Testing
1.8.3 СЭХ ажиллагаа, түгээгчийг дэмжих эхлэл, хатуу дэд бүтэц	Дулаан, цалиллагаа тоолуур, мэдрэгч, инвертер/хян-агч, электролизер, трансформатор, хүчлэл тохируулагч, хуваарилах төхөөрөмж, цэвэр технологичор тээвэрлэх зам, укдаалг мэдээллийн технологийн систем барих, сууринуулах, ажиллуулах	7.1, 7.2 13.1				Төслийн/ санхүүжилтийн өмнө: Техник, эдийн засгийн үндэслэл болон хүлээгдэж буй хүлэмжийн хийн ялгаралт /эрчим хүчний хэрэглээг бууруулах боломжийн судалгаа/эрчим хүчний аудит/үнэлгээ Төслийн/ санхүүжилтийн дараа: Бодит хүлэмжийн хий/эрчим хүчний хэрэглээг бууралтыг баталгаажуулсан эрчим хүчний аудит/үнэлгээ Үнэлгээний стандарт. Energy star болон бусад холбогдох шошгууд	Байхгүй	Байхгүй

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ГХЗ-ууд үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжэр, үндсэн шалгуур, хэмжээ үзүүлэлтүүд	Нэмэгдээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжээ үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
2. ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ ҮР АШИГ								
2.1 ЭРЧИМ ХҮЧ ХАНГАМЖИЙН ҮР АШГИЙГ НЭМЭГДҮҮЛЭХ								
2.1.1 Эрчим хүч үйлдвэрлэл, дамжуулах, түгээх сүлжээний үр ашгийг сайжруулах	Эрчим хүчний хэрэглээ, техникийн ачаагдлыг бууруулах, түүний дотор сүлжээний тогтвортой байдал/найдварт а байдлыг сайжруулах зорилгоор цахилгаан дамжуулах шугамыг шинэчлэх эсвэл шинэ дэд станц, түгээх систем барих; DC (шууд валют) программ, ухаалаг сүлжээ, өндөр хүчдэлийн сүлжээ	7.3 13.1	1. Жилийн эрчим хүчний хэмнэлт (MВт.цаг) 2. Хүлэмжийн хийн ялгарлын жилд буурсан хэмжээ (tCO _{2e})	1. Ашиг хүртэгчдийн тоо, хүйсээр ангилсан (# хүн) 2. Эрчим хүчнээс хэмнэгдсэн жилийн зардал (төгрөг)	ЭХ-ний үр ашгийг дор хаяж 20%-р дээшлэх (зорилдолтаас хэмааран өөрчлөгдөх)	Төслийн/ санхүүжилтийн өмнө: Эрчим хүчний хэмнэлтийн гэрчилгээ, эрчим хүчний аудитын тайлан Төслийн/ санхүүжилтийн дараа: Эрчим хүчний хэмнэлтийн гэрчилгээ, эрчим хүчний аудитын тайлан Үнэлгээний стандарт: ISO 14067 буюу Хүлэмжийн хийн протоколын бүтээгдэхүүний амьдралын мөчлөгийн стандартад нийцсэн бүтээгдэхүүний нүүрсөрөгчийн ул мөр (PCF) үнэлгээ	MNS 6939:2021	ISO/TC 101: эрчим хүчний тохицуулалт, эрчим хүчний хэмнэлт
2.1.2 Хийн эрчим хүчний үйлдвэрлэлд хялгдал дулааныг дахин ашиглах	Байгалийн хий ашиглан дулаан, цахилгаан үйлдвэрлэх байгууламж, хийн түлшээр ажилладаг эрчим хүч үйлдвэрлэлээс гарсан хялгдал дулааныг нөхөн сэргээгдэх эрчим хүч болгон боловсруулах байгууламж	7.3 13.1	1. Хүлэмжийн хийн ялгарлын жилд буурсан хэмжээ (tCO _{2e}) 2. Нийт сэргээгдсэн эрчим хүч (MВт)	1. Ашиг хүртэгчдийн тоо, хүйсээр ангилсан (# хүн) 2. Эрчим хүчнээс хэмнэгдсэн жилийн зардал (төгрөг)	Тэдний орлуулж буй чулуулсан түлшнээс илүү шээр байх ёстой	Төслийн/ санхүүжилтийн өмнө: Эрчим хүчний аудитын тайлан / сүүлийн 2 жилийн эрчим хүчний хэрэглээний мэдээлэл Төслийн/ санхүүжилтийн дараа: Эрчим хүчний аудитын тайлан/жилийн эрчим хүчний хэрэглээний мэдээлэл Үнэлгээний стандарт: ISO 14067 буюу Хүлэмжийн хийн	Байхгүй	Байхгүй

Үйл ажиллагаа	Жилийн	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэгдэл ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
						протоколын бүтээгдэхүүний амьдралын мөчлөгийн стандартад нийсэн бүтээгдэхүүний нүүрстөрөгчийн ул мөр (PCF) үнэлгээ Хэрэгсэл: MET/TOC ХОЛБОО/Southern хүлэмжийн хийн ялгаралтыг тооцоолох хэрэгсэл		
2.2 САЛВАРУУДЫН ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ ҮР АШГИЙГ НӨМӨГДҮҮЛЭХ								
2.2.1 Эрчим хүчний үр ашгтай тоног төхөөрөмж, технологийн шинэчлэл	Илүү үр ашгтай тоног төхөөрөмж суурилуулах, үйл хвц менежментийг өөрчлөх, үлдэгдэл дулаан, даралтын дулааны алдагдалыг багасгах замаар үйлдвэрлэлийн эрчим хүчний хэмнэлтийг сайжруулах. Эрчим хүчний аудитын тайлан, эрчим хүчний хэмнэлтэй мотор, компрессор, насос, сэнсний системд зориулсан VFD хөтгүүд, эрчим хүчний хэмнэлтэй уурын зуух,	7.3 13.1	1. Жилд хэмнэгдсэн эрчим хүчний хэмжээ (MBt) 2. Хүлэмжийн хийн ялгарлын жилд буурсан хэмжээ (tCO2e)	1. Эрчим хүчнээс хэмнэгдсэн жилийн зардал (төгрөг) 2. Эрчим хүчнээс хэмнэгдсэн нийт зардал (төгрөг)	300 грамм CO2 / кВт цаг эсвэл эрчим хүчний хэрэглээг суурь үзүүлэлттэй харьцуулахад 20%-иар багассан (тосол хэрэглэгчид өмнө)	Төслийн/ санхүүжилтийн өмнө: Эрчим хүчний хэмнэлтийн шошго, гэрчилгээ, эрчим хүчний аудитын тайлан / сүүлийн 2 жилийн эрчим хүчний хэрэглээний өгөгдөл Төслийн/ санхүүжилтийн дараа: Эрчим хүчний хэмнэлтийн шошго, гэрчилгээ, эрчим хүчний аудитын тайлан/жилийн эрчим хүчний хэрэглээний өгөгдөл Үнэлгээний стандарт: ISO 14067 буюу Хүлэмжийн хийн протоколын бүтээгдэхүүний амьдралын мөчлөгийн стандартад нийсэн бүтээгдэхүүний	Эрчим хүч хэмнэлтийн тухай хууль Эрчим хүч хэмлэх үндэсний хөтөлбөр	Европын сэргээн босголт хөгжлийн банкны эрчим хүчний хэмнэлтийн технологийн мэдээллийн сан

Үйл ажиллагаа	Жилийн	ГХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр авчигдах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индекс-торин)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
						мүүрстөрөгчийн ул мөр (PCF) үнэлгээ Хэрэгсэл: MET/TOC ХОЛБОО/Southpool хүлэмжийн хийн ялгаралтыг тооцоолох хэрэгсэл		
2.2.2 ЭХХ-тэй гэрэлтүүлэг, бусад тоног, төхөөрөмж	Нягд үр ашгтай гэрэлтүүлэг, тоног төхөөрөмж суурилуулах замаар нийтийн аж ахуй, нийтийн үйлчилгээний эрчим хүчний хэмнэлтийг сайжруулах. LED гудамжин гэрэлтүүлгийн систем, гэрэлтүүлгийн сайжруулалт, худалдаа, жижиглэн худалдаа, бөөний, оффисын барилга болон бусад үйлдвэрлэлийн бус байгууламжийн дулааны насос, дулааны хэмжилт.	7.3 13.1	1. Жилд хэмнэгдсэн эрчим хүчний хэмжээ (MВт) 2. Хүлэмжийн хийн ялгарлын жилд буурсан хэмжээ (tCO2e)	1. Эрчим хүчний хэмнэлтээс ашиг хүртэгчдийн тоо, хүйсээр ангилсан (# хүн)	Эрчим хүчний зардалыг 45% бууруулах	Төслийн/ санхүүжилтийн өмнө Эрчим хүчний хэмнэлтийн шошго (жишээ нь, эрчим хүчний ол), гэрчилгээ, эрчим хүчний аудитын тайлан/ сүүлийн 2 жилийн эрчим хүчний хэрэглээний өгөгдөл Төслийн/ санхүүжилтийн дараа: Эрчим хүчний хэмнэлтийн шошго, гэрчилгээ, эрчим хүчний аудитын тайлан/жилийн эрчим хүчний хэрэглээний өгөгдөл	Эрчим хүч хэмнэлтийн тухай хууль Эрчим хүч хэмнэх үндэсний хөтөлбөр	Energy Star, бусад шошго
2.2.3 ЭХХ-тэй цахилгаан бараа, бүтээгдэхүүн	Эрчим хүчний хэмнэлттэй хөргөгч, угсралтын машин, халаагч, дулаалгын материал гэх мэт эрчим хүчний үр ашгт нэмэгдүүрх	7.3 13.1	1. Жилд хэмнэгдсэн эрчим хүчний хэмжээ (MВт) 2. Хүлэмжийн хийн ялгарлын жилд буурсан хэмжээ (tCO2e)	1. Эрчим хүчний хэмнэлтээс ашиг хүртэгч-дийн тоо, хүйсээр ангилсан (# хүн)	Бүтээгдэхүүн нь эрчим хүчний хэмнэлтийн ямар нэг стандарт, шошготой байх эсвэл	Үнэлгээний стандарт: Эрчим хүчний хэмнэлтийн шошго Хэрэгсэл: MET/TOC ХОЛБОО/Southpool хүлэмжийн хийн ялгаралтыг тооцоолох хэрэгсэл	Эрчим хүч хэмнэлтийн тухай хууль Эрчим хүч хэмнэх үндэсний хөтөлбөр	Energy Star, бусад шошго

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индика- торын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болов салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	бүтээгдэхүүнийг үйлсвэрлэх, борлуулах, худалдан авах				эрчим хүчний хэмнэлт үзүүлэхийг батлах эрчим хүчний дүгнэлт байх			
2.2.4 Эрчим хүч хэмжих үйлчилгээ, холбогдох үйлчилгээ	Аж үйлдвэр, барилга байгууламж, тээврийн систем зэрэг эрчим хүчний эцсийн хэрэглэгчдэд эрчим хүч хэмнэх үйлчилгээг ашиглах, эрчим хүчний аудит, ESCO: эрчим хүчний аудит, гэрээт эрчим хүчний менеджмент, дулааны тоолуур суурилуулах	7.3 13.1	1. Жилд хэмнэгдсэн эрчим хүчний хэмжээ (MВт) 2. Хүмүүжил хайв ялгарлын жилд буурсан хэмжээ (tCO _{2e})	1. Эрчим хүчний хэмнэлтээс ашиг хүртэгчдийн тоо, хүйсээр ангилсан (# хүн)	ST RK 50001, ISO 50001 эсвэл олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн жиш төстэй стандартууд ын тохирлын гэрчилгээ байгаа эсэх	Төслийн/ санхүүжилтийн өмнө. ЕБ гэрчилгээ (барилгын паспорт гэх мэт), эрчим хүчний аудитын тайлан/ сүүлийн 2 жилийн эрчим хүчний хэрэглээний өгөгдөл ын Төслийн/ санхүүжилтийн дараа: ЕБ гэрчилгээ (барилгын паспорт гэх мэт), эрчим хүчний аудитын тайлан/жилийн эрчим хүчний хэрэглээний өгөгдөл	Эрчим хүч хэмнэлтийн тухай хууль Эрчим хүч хэмнэх үндэсний хөтөлбөр MNS EN 16247 : 2017	ST RK 50001, ISO 50001 эсвэл олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн жиш төстэй стандартуудын тохирлын гэрчилгээ байгаа эсэх
3. ТОГТВОРТОЙ ХОТ ТӨЛӨВЛӨЛТ БА БАРИЛГА								
3.1 ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ ХЭМНЭЛТТЭЙ БАРИЛГА								
3.1.1 Шинэ ЭХХ-тэй барилгын зураг гаргах, барил, гэрчилгээж үүтэх	Барилгын эрчим хүчтэй холбогдох үндэсний эсвэл олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн эрчим хүчний хэмнэлтийн шаардлагад нийцсэн	7.3 11.1, 11.3, 11.6 12.2, 12.4, 12.5 13.1	1. Бүс нутгийн суурь үзүүлэлттэй харьцуулахад жилд буурсан эрчим хүчний хэрэглээ (%) 2. Бүс нутгийн суурь үзүүлэлттэй эсвэл сертификатын төвшингтэй харьцуулахад жилд буурсан	1. Жилд орон нутгийн суурь үзүүлэлттэй харьцуулахад эдийн засагт үзүүлэх үр ашиг (toeper)	Бүс нутгийн барилгын норм ба дүрэм, шахилгаан ЭХХ-тэй барилгын дүрэм журам; дотоодын	Төслийн санхүүжилтийн өмнө: эрчим хүчний үр ашигийн гэрчилгээ (барилгын гэрчилгээ гэх мэт), эрчим хүчний аудитын тайлан / сүүлийн 2 жилийн эрчим хүчний хэрэглээний өгөгдөл	Үндэсний эрчим хүчний хэмнэлттэй барилгын паспорт. Барилгын код 23-01- 09	Олон улсын болон үндэсний хэмжээнд хүлээн зөвшөөрөгдсөн ногоон байгууламжийн стандартууд болох LEED (Эрчим хүч, байгаль орчин дизайны мэдлэйд), BREEAM (Барилгын

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индексаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрсдөг стандарт
	үйлдвэрийн, олон нийтийн, эсвэл амьдрах зориулалттай байшин (орон сууц болон амни сууц) эрчим хүчний хэмнэлттэй барилгыг шинээр барьж, сертификатжуулах		хүлэмжийн хийн ялгарлын хэмжээ (тCO _{2e} , %) 3. Өгөөж хүртсэн хүн/орхйн тоо (хүн) 4. Шилээр бий болгосон ногоон ажлын байрны тоо, тогтмол, цагас шлгийн, гэрээт, хүйсээр аягилсан (хүн)		эрчим хүчний хэмнэлтийн гэрчилгээ/эрчим хүчний хэмнэлтийн шошго байгаа эсэх (барилгын эрчим хүчний үр ашгийн ангилал В түвшингээс багагүй эсвэл эрчим хүчний үр ашгийн хамгийн дээд ангилал); олон улсад хүлээн зөвшөөрсдөг олон улсын цахилгаан эрчим хүчний барилгын гэрчилгээтэй нийцж байгаа эсэх	Төслийн санхүүжилтийн дараа; эрчим хүчний үр ашгийн гэрчилгээ (барилгын гэрчилгээ гэх мэт), эрчим хүчний аудиторын тайдмэ/жиллийн эрчим хүчний хэрэглээний өгөгдөл Үнэлгээний стандарт. ISO 14067 эсвэл Хүлэмжийн хийн протоколын бүтээгдэхүүний амьдралын мөчлөгийн стандартад нийцсэн бүтээгдэхүүний нүүрстөрөгчийн уд мөр (PCF) үнэлгээ, ТОС ХОЛБОО-ийн эрчим хүчний үр ашгийг бий болгох шалгуур Хэрэгсэл: MET/ТОС ХОЛБОО:Southpool хүлэмжийн хийн ялгаралтыг тооцоолох хэрэгсэл		сузалгааны хүрээлэнгийн байгаль орчны үнэлгээний арга), ANSI/ASHRAE/IES/USGBC стандарт 189.1 Ондор хүчин чадлыг ногоон барилгуудын дизайны стандарт/эсвэл олон улсын ногоон барилгын дүрэм; CEFQUAL, DGNB, EDGE, Олон улсын эрчим хүчний хэмнэлтийн код (IECC), АНУ-ын өмчийн үнэлгээтэй цэвэр эрчим хүчний хөтөлбөр (PACE), Passive House эсвэл Swiss Minergie зэрэг танигдсан /эсвэл үйлдвэртэлд ашигладаг ногоон байгууламжийн бусад стандартууд, дээр дурдсан стандартуудтай нийцж байгаа тохиолдолд; EX-ны орнуудын барилга байгууламжийн эрчим хүчний хэмнэлтийн үнэлсний доод шаардлага (EX-ны Эрчим хүчний хэмнэлтийн удирдамжид үндэслэсэн) болон
3.1.2 Оффис, нийтийн орон сууц, төслийн, үйлдвэрлэлийн барилга.	ЭХХ-тэй шийдлүүд тухайлбал, гэрэлтүүлэг, халаалт/хөргөлтийн систем (агааржуулалтын хоолой, ухаалаг	7.3 13.1	1. Бүс нутгийн суурь үзүүлэлттэй харьцуулахад жилд буурсан дулааны эрчим хүчний хэрэглээ (кВт.цаг/м ² , %) 2. Бүс нутгийн суурь үзүүлэлттэй	1. Шугамын алдагдлыг бууруулсан кувь (%) 2. Жилд орон нутгийн суурь үзүүлэлттэй харьцуулахад эдийн	Орон нутгийн барилгын норм ба цахилгаан ЭХХ-тэй барилгын дүрэм		Үндэсний эрчим хүчний хэмнэлттэй барилгын гэрчилгээ: БНБД 23-01-09	

Үйл ажиллагаа	Жинлээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлт- түүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжигч, үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ажиглах боломтой шалгуур, хэмжигч үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болом сайбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
түүний тодорхой хэсгийн дулаалт, үр ашгийг сайжруулах ажиллагаа	удирдлагын систем) зэрэг ЭХХ-ийг байжлал архитектурын болон бүтээцийн шийдлүүд		харьцуулахад жилд буурсан цахилгааны хэрэглээ (кВт.цаг/м2, %) 3. Бүс нутгийн суурь үзүүлэлттэй эсвэл сертификат-ын товшигтэй харьцуулахад жилд буурсан хүлэмжийн хийн ялгарлын хэмжээ (tCO2e, %) 4. Шинээр ашиг хүртэгчид/архитект тоо (хүн) 5. Шинээр бий болгосон бүтэн цагийн, хагас цагийн, гэрээт ногоон ажлын байрны тоо, хүйсээр ангиласан (хүн)	засагт үзүүлэх үр ашиг (төгрөг)	журмыг дагаж мөрдөх; дотоодын эрчим хүчний хэмжээний гэрчилгээ байгаа эсэх (эрчим хүчний үр ашигийн ангилал C- ээс багагүй эсвэл эрчим хүчний үр ашигийн дээд зэрэг); олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн өн цахилгаан эрчим хүчний барилгын гэрчилгээтэй нийцэх байгаа эсэх			Эрчим хүчний гүйцэтгэлийн гэрчилгээ (ERCs) эсвэл үндэсний баталгаажуулалтын схемүүд.
3.2 НОГООН БАРИЛГА								
3.2.1 Шинэ ногоон барилгын зураг гаргах, барил	Дараах шаардлагуудыг хангасан худалдааны, олон нийтийн, үйлдвэрийн болон орон сууцны (орон сууц болон амьны сууц) зориулалттай	7.3 11.1, 11.3, 11.6 12.2, 12.4, 12.5	1. Орон нутгийн суурь үзүүлэлттэй харьцуулахад жилд буурсан дулааны хэрэглээ (кВт.цаг/м2, %) 2. Орон нутгийн суурь үзүүлэлттэй эсвэл сертификатын товшигтэй харьцуулахад жилд буурсан	1. Сэргээгдэх эрчим хүчний хэрэглээний хувь хэмжээ (%) 2. Барилгын материалын үйлдвэрлэл дэх нийт (амьдралын мөчлөг) эрчим хүчний зарцуулалт (кВт/ц)	Орон нутгийн барилгын дүрэм, хэрэв байгаа бол ногоон байгууламж нан дүрэм журмыг дагаж	Төслийн/ сайжруулалтын өмнө: Ногоон барилгын гэрчилгээ (барилгын паспорт, EDGE, LEED, BREEAM гэх мэт), эрчим хүчний аудитын тайлан / сүүлийн 2 жилийн эрчим хүчний хэрэглээний өгөгдөл	Байхгүй	Олон улсын болон үндэсний хэмжээнд хүлээн зөвшөөрөгдсөн ногоон байгууламжийн стандартууд болох LEED (Эрчим хүч, байгаль орчны дэргэний мөчлөглөл), BREEAM (Барилгын

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжээг үндсэн шалгуур, хэмжээг үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжээг үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	ногоон байгууламжийг шинээр барих: - Эрчим хүч: Өндөр ЭХХ-тэй архитектурын шийдэл, зураг төсөл. ЭХХ-тэй томог төхөөрөмж, эрчим хүчний хэрэглээг бууруулах архитектурын "зүүн догол" аргачлал - Ус: Усны хэрэглээг багасгах ухаалаг барилгын шийдэл, томог төхөөрөмж - Материал: барилгын материалыг ойроос зовх, дахин ашиглах/дахин боловсруулсан үйлдвэрлэхэд хэмнэлттэй материал ашиглах, ган цемент зэрэг эрчим хүчний зарцуулалт ихтэй, эсвэл холоос тээвэрлэсэн тээвэрлэлтийн зардал өндөртэй барилгын		хүлэмжийн хийн ялгарлын хэмжээ ($\text{tCO}_2\text{e/m}^2$, %) 3. Орон нутгийн суурь үзүүлэлтээ харьцуулахад жилд хэмнэсэн усны хэрэглээ ($\text{м}^3/\text{тонн}$, %) 4. Төсвөөс агааж хүртсэн хүн/эрхийн тоо (хүн) 5. Шинээр бий болгосон ногоон ажлын байрны тоо, байнгын, халас цагийн, гэрээт, хүйсээр аялсан (хүн)	3. Барилгын материалын үйлдвэрлэлийн үед ялгаруулсан хүлэмжийн хий (кВт.ц) 4. Барилга угсралтын явцад багасгасан, дахин ашигласан, дахин боловсруулсан хөг хаягдлын хэмжээ (тонн, %) 5. Төслийн өмнөх болон дараах ногоон байгууламжийн хувь (%) 6. Хураан авч дахин ашигласан борооны усны явцгийн хэмжээ (м^3) 7. Орон нутгийн суурь үзүүлэлтээ харьцуулахад доторх тоосонцрын бууралт, хувиар: хүхрийн исэл (SO_x), азотын исэл (NO_x) нүүрстөрөгчийн дан исэл (CO), ($\text{PM}_{2.5}/\text{PM}_{10}$) ба метан бус дэгдэмхий органик нэгдлүүд (NMVOCs) (%) 8. Цахилгаан тээврийн хэрэгслийг	мөрөөх: эсвэл дотоодын эрчим хүчний хэмнэлтийн гэрчилгээ ба / эсвэл эрчим хүчний хэмнэлтийн шошго байгаа эсэх (эрчим хүчний үр ашгийн ангилал В-ээс багагүй эсвэл эрчим хүчний үр ашгийн хамгийн дээд ангилал); ГОСТ цувралын барилгын "ногоон" стандартыг дагах мөрлөх: эсвэл LEED, EDGE, BREEAM, олон улсын гэрчилгээ эсвэл барилгын материалын шошго зэрэг	Төслийн/ санхүүжилтийн дараа: эрчим хүчний хэмнэлтийн гэрчилгээ (барилгын паспорт, EDGE, LEED, BREEAM гэх мэт), эрчим хүчний аудитын тайлагнанийн эрчим хүчний хэрэглээний өгөгдөл Үнэлгээний стандарт/хэрэгсэл: IFC EDGE хэрэгсэл		судалгааны хүрээлэнгийн байгаль орчны үнэлгээний арга), ANSI/ASHRAE/IES/USGBC стандарт 189.1 Өндөр хүчин чадалтай ногоон барилгуудын дизайны стандарт/эсвэл олон улсын ногоон барилгын дүрэм; CFFQUAL, DGNB, EDGE, Олон улсын эрчим хүчний хэмнэлтийн код (IECC), АНУ-ын өмчийн үнэлгээтэй цэвэр эрчим хүчний хөтөлбөр (PACE), Passive House эсвэл Swiss Minergie зэрэг өргөнөөр танигдсан бэлтгэл үйлдвэрлэлд ашигладаг ногоон байгууламжийн бусад стандартууд, дээр дурдсан стандартуудтай нийцж байгаа тохиолдолд, EX-ны орнуудын барилга байгууламжийн эрчим хүчний хэмнэлтийн үнэлсний доод шаардлага (EX-ны Эрчим хүчний хэмнэлтийн удирдамжид үндэслэсэн) болон

Үйл ажиллагаа	Жинхэнэ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэсгийн үндсэн шалгуур, хэмжээг үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр шингэх боломжтой шалгуур, хэмжээг үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	материалаас зайлсхийх			ирнэглэх станцын тоо ба/эсвэл унадаг дугуйн байгууламжийн тоо (#) 9. Жилд орон нутгийн суурь үзүүлэлттэй харьцуулахад эдийн засагт үзүүлэх үр ашиг (төгрөг)	олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн ногоон барилгын гэрчлэлтээ байгаа эсэх.			Эрчим хүчний гүйцэтгэлийн гэрчилгээ (EPCs) эсвэл үндэсний баталгаажуулалтын схемүүд.
3.2.2. Ногоон барилгын материал үйлдвэрлэх, худалдан авах, импортлох	Нүүрс төрөгчийн алгарал багатай үр ашгтай систем (гэрэлтүүлэг, халаалт, агааржуулалт, лифт, урсдаг шат, тоолуур, газрын дулааны насос) нэвтрүүлэх, орчин нөхцөл дутаалгын материалыг, илүүн боловсруулсан материал зэрэг эрчим хүчний хэмнэлттэй материалууд шингэх. Орон сууцны барилгал орон сууц, тусдаа байшин, гэрнийг ойлгоно.	11.3. 11.7 13	1. Үйлдвэрлэсэн/ импортлосон ногоон барилгын материалын хэмжээ (тн) 2. Худалдан авсан/борлуулсан ногоон барилгын материалын хэмжээ (төгрөг) 3. Шинээр бий болгосон бүтэн цагийн, хагас цагийн, гэрээт ногоон ажлын байрны тоо, хүлээсэр ангирсан (хүн)	1. Жилд дахин боловсруулсан барилгын материалын хэмжээ (тонн) 2. Суурь үзүүлэлттэй харьцуулахад жилд буурсан/ дахин боловсруулсан хог хаягдлын хэмжээ (тонн)	Байхгүй	Төслийн/ санхүүжилтийн өмнө: Ногоон барилгын материалын шалгалт/гэрчлэлтээ/ лавлах/ МЕТ ногоон технологийн хайгуалтыг шалгах Төслийн/ санхүүжилтийн дараа: Үйл ажиллагааны төлөвлөгөөнд нийцэж буйг баталгаажуулахын тул газар дээр нь очиж шалгах, тайлан гаргах Үндэсний стандарт/хэрэглээ: Сагдас	Материал бүрд хамаарах стандартууд	Байхгүй
3.3 НОГООН ДЭД БҮТЭЦ								
3.3.1 Ногоон, хүртээмжтэй	Төрөл бүрийн зориулалтаар шингэх (ус хадгалах,		1. Ногоон байгууламжийн нэг хүнд ноогдох нийт талбай (м2)	1. Барилгын материалын үйлдвэрлэлийн үед нийт ялгаруулсан	Ногоон байгууламж нийн доод хэмжээг хүн	Төслийн/ санхүүжилтийн өмнө: Техник, эдийн засгийн үндэслэл болон	Хотын ногоон байгууламж-ийн тухай хууль	Энэтхэг улсын ногоон барилгын зөвлөлийн стандарт, хэрэглэгдэхүүнүүд

Үйл ажиллагаа	Жилийн	ТХЗ-ууд, үзүүлэл- түүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индекс- торын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
нийтийн талбай	сүүдэрлэх, амралт, төрөл бүрийн бую орчин, явган хүний болов дугуйн зам, гудамжны гэрэлтүүлэг, хотийн сав) ногоон бүсийг эрчим хүч, хог хаягдал, усны хэрэглээ, уур амьсгалд нөлөөлөх нөлөөллийг бодолцож байгуулах		2. Шинэ ногоон байгууламжийн бүтээн байгуулалтаас өгөөж хүртэл хүний тоо, хүйсээр ангилсан (#) 3. Ногоон байгууламжийн нийтийн зорилуулалттай талбайд ээлэх хувь (%)	хүлэмжийн хэм (кВт.ш)Орон нутгийн суурь үзүүлэлт/барилг ын нормтой харьцуулахад жилд бууруулсан эрчим лүүчний хэрэглээний хэмжээ, хувь (кВт.ш/м2, %) 2. Төслийн суурь үзүүлэлт/орон нутгийн суурь үзүүлэлт/IGCC/Оло н улсын сантихникийн дүрэмтэй харьцуулахад жилийн үнэмлэхүй усны хэмнэлт (м3/тн ба %) 3. Сэргээгдэх эрчим лүүчний хэрэглээний хувь хэмжээ (%) 4. Жилд багасгасан, дахин ашигласан, дахин боловсруулсан хог хаягдлын хэмжээ (тонн, %) 5. Хураан авч дахин ашигласан борооны усны жилийн хэмжээ (м³) 6. Шинээр бий болгосон ногоон ажлын байрны тоо, байнгын, түр хугацааны, гэрээт, хүйсээр ангилсан	эм, бохирдлын түвшинтэй улцуулах бстой	нөлөөллийн хүлэмж байгаа түвшин, урьдчилсан төсөөлөл Төслийн/ санхүүжилтийн дараа: Төлөвлөгөөг дагал мөрдөж буйг баталгаажуулалтын тулд газар дээр нь очно үзэл, тайлагнах	Хог байгуулалтын тухай хууль Газрын тухай хууль	

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр шингэх боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индексаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм, журмы, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
3.3.2 Гэр хороолол ба хөдөө орон нутгийн ногоон тохижилт, засал	Ногоон байгууламж, талбай, хашааны тохижилт (сүүдэр, гэрэлтүүлэг, хашаа)		1. Ногоон байгууламж, хашаа хөрөөг тохижуулсан өрхний тоо (#) 2. Ногоон байгууламж, хашааны сайжруулалтад хамрагдсан иргэдийн тоо, хүйсээр ангилсан (#) 3. Ногоон байгууламжийн нягт-талбайн эзлэх хувь (%) 4. Яндангийн тоо ширхэгийн бууралт, шажирхсан газрын талбай (аргун цэврийн байгууламж - жоринт) (#)		Нэвсгэсэн ногоон байгууламжийн хувь (ногоон бус нийтийн эзэмшлийн талбайг оруулаагүй) 30 хувиас их байна.	Төслийн/санхүүжилтийн өмнө: Сайжруулахад шингэх бүтээгдэхүүн/үйлчилгээний төлөвлөгөө, тодорхойлолт Төслийн/санхүүжилтийн дараа: Төлөвлөгөөг дагаж мөрдөж булг баталгаажуулахын тулд тайлагнах, газар дээр нь очиж үзэх Үнэлгээний стандарт/хэрэгсэл: Дэлхийн банкны хашаа стандарт	Хашаа стандарт	Байхгүй

4. БОХИРДЛЫГ БУУРУУЛАХ БА СЭРГИЙЛЭХ

4.1 АГААР

4.1.1 Үйлдвэр, ажлын ториуламжтай (том хэмжээний) агаарын бохирдлыг швэрлэх байгууламж	Үйлдвэрлэлтээс үүдэлтэй агаарын бохирдлыг швэрлэх байгууламж, яндангийн хий, хаягдлыг бууруулах, агаарыг эргэлдүүлж швэрлэх байгууламжууд Утаны хийг тоосгүйжүүлэх, хүхэргүйжүүлэх, ариутгах төхөөрөмж, дэглэмхний органик бохирдуулагчийг	3.9	1. Бохирдлыг швэрлэх, тоосгүйжүүлэх, цүүж буй ажиллагааны ашигт үйллийн коэффициент 2. Тухайн орчинд (нөлөөллийн бүс) агаар швэрлүүлэх үйл ажиллагаанаас ашиг тус хүртэж буй дундаж хүний тоо 4. Масс/элэхүүн - нанометр кубт эзлэх торгтгийн хэмжээ - PPM 5. Үйлдвэрлэгч бол: Үйлдвэрлэж буй бүтээгдэхүүний тоо	1. Өмнөх байдалтай эсвэл тоног төхөөрөмжтэй харьцуулахад байгууламжийн үр ашигт сайжирсан байдал, (a) аливаа түмшний шаталтын хувь (b) ашигт үйллийн коэффициент	1. Ашигт үйллийн коэффициент (БО-ны нөлөөллийн нарийвчлалын үнэлгээн дээрх тодорхойлолтоос бохирдуулагчид эсвэл бүх бохирдуулагч) 95% буюу түүнээс дээш байна 2. Түмш шаталтын хувь эсвэл	Төслийн/санхүүжилтийн өмнө: Техникийн гэрчилгээ эсвэл байгууламж, тоног төхөөрөмжийн лабораторийн шинжилгээний үр дүн, төслийн зөртг нөлөөллийг харуулсан ТЭЗҮ, төлөвлөгөө Төслийн/санхүүжилтийн дараа: Техникийн гэрчилгээ эсвэл байгууламж, тоног төхөөрөмжийн лабораторийн шинжилгээний үр дүн (НЭРА бол лабораторийн дүн хэрэггүй), төслийн	Агаар, орчны бохирдлыг бууруулах үндэсний хотолбор (NPRAP) Монгол Улсын агаарын чанарын үндэсний стандарт-2007 оны 12 дугаар сарын 67 дүгээр тогтоолоор баталсан	ISO-ийн "13.020.40 Бохирдол, бохирдлын хяналт, хянгалах" ангилалд багтдаг (45 стандарт)
--	---	-----	---	--	--	--	---	---

Үйл ажиллагаа	Жинхэнэ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжээ, үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжээ, үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм, журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	(VOC) цэвэрлэх төхөөрөмж, шүүлтүүрийн уут, янзлагчийн торлог хэвэрлэх, шүүх төхөөрөмж, гүйцвэрлэх, худалдах				ашигт үйлдлийн коэффициент дор хаяж 20%-аар буюу түүнээс дээш нэмэгдсэн байна	ТЭЗҮ дэх зорилтод нийцж байгаа эсэхийг баталгаажуулах газар дээрх үзлэг Хэмжээг нэгжлийн хувьд: Технологийн хэрэглээ/үр ашгийн түвшнийг хэмжихдээ үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүний масс (жнь, кг/т, МЖ/т) ноогдох нөөцийн хэрэглээгээр (жнь: түүхий эд, эрчим хүч, ус) нлэрхийлэх нь зүйтэй. Эрчим хүч, усны хэрэглээний хувьд үр ашгийн түвшнийг түүхий эд материалын масс (жнь, MJ/t, m3/t) ноогдох нөөцийн хэрэглээ/ашиглалтаар илэрхийлж болно		
4.1.2 Төрийн хэрэгсэл болон ахуйн хэрэглээний зуухны янзлагчийн утааны шүүлтүүрүүд	Орчны агаарын бохирдлыг бууруулах төрөл бүрийн утаа, тоосонцрыг шүүдэг агаар цэвэршүүлэгч, шүүлтүүр, хийн шүүлтүүрүүд Утаа, тоос цэвэрлэх уутны шүүлтүүрийн материал, утас, тоос ариагах том шооног бүхний	1.9	1. Бохирдлыг цэвэрлэх, тоосгүйжүүлэх, шүүж буй ажиллагааны ашигт үйлдлийн коэффициент	1. Машинны хувьд-1я түлш, өрсөн юмтай харьцуул-сан. Бууруулсан бохирдлын хэмжээ: хүхрийн нсэл (SOx), азотын нсэл (NOx) нүүрстөрөгчийн дутуу нсэл (CO), (PM2.5/PM10) болон метан бус дэгдэмхий органик нэгдлүүд (NMVOCs) (%)	1. Ашигт үйлдлийн коэффициент 95% буюу түүнээс дээш байна	Төслийн/санхүүжилтийн өмнө: Бүтээгдэхүүний шооног, гэрчилгээг шалгах, бохирдлыг бууруулах болон шаардлагатай нөлөөллийн индикаторуудыг тооцоолсон тооцоо Төслийн/санхүүжилтийн дараа: Бохирдлыг бууруулах технологийн/шүүлтүүрийн сууриншуулалтыг баталгаажуулах		

Үйл ажиллагаа	Жидээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	импульсийн хавхалга, эрчим хүч бага зарцуулдаг, диэлектрикгүй өндөр хүчдэлийн импульсийн хавхалга, түүний мембран материал, мембран модулийн томог төхөөрөмж, эд ангиулын үйлдвэрлэл, худалдаа, автомашины яндонгийн утаа цэвэршүүлэх төхөөрөмж.			2. Тухайн орчинд агаар цэвэршүүлэх үйл ажиллагаанаас ашиг тус хүртэж буй хүний тоо (нас хүйсээр ангилсан) 3. Эрүүл мэндийн зардлын хэмнэлт, жилээр (төгрөг)				
4.1.3.Айл өрх, ЖДҮ-д зориулсан 'цэвэр' халаалтын хэрэгсэл үйлдвэрлэх, борлуулах, худалдан авах, ашиглах. Үүнд цахилгаан радиатор, халаагуур, шөнө идэглэдэг халаагуур, шалны цахилгаан халаалт, зөөврийн болон таванд суурилуулах конвектор, дулаан болон цахилгаан	Агаарын бохирдлыг бууруулах халаалтын хэрэгсэл үйлдвэрлэх, борлуулах, худалдан авах, ашиглах. Үүнд цахилгаан радиатор, халаагуур, шөнө идэглэдэг халаагуур, шалны цахилгаан халаалт, зөөврийн болон таванд суурилуулах конвектор, дулаан болон цахилгаан	3.9	1. Халаагуур суурилуулсан сууцанд оршин сууж байгаа төслөөс өгөөж хүртэж байгаа иргэдийн тоо (нас хүйсээр ангилсан) 2. Суурилуулсан/оолсон халаалтын зуух, буурсан зуух/яндан-гийн тоо 3. Жилийн нүүрсний хэрэгнээ буурсан эсвэл үнсний халтдаг буурсан хэмжээ (тонн)	1. Нүүрсээр ажилладаг зуухнаас цахилгаан-аар халдаг шийдэлд шилжсэнээр хэмнэхэд жилийн зардал (төгрөг)	1.Термостат, агаарын дулаан хэмжигч, хэт халахаас сэргийлсэн мэдрэгч зэргийг халаах төхөөрөмжтэй холбож суурилуулах 2. Барилгыг дулаалах (хана, цонх, дээвэр гэх мэт)	Төслийн/санхүүжилтийн өмнө: Цахилгаан түгээх компанитай байгуулсан гэрээ, томог төхөөрөмжийн гэрчилгээ (термостат, агаарын температур мэдрэгч, хэт халаахаас хамгаалах төхөөрөмж) Төслийн/санхүүжилтийн дараа: Аюулгүй байдлын стандарт нийцүүлэн төхөөрөмжийг суурилуулсан эсэхийг баталгаажуулах Үнэлгээний стандарт/хэрэгсэл: Олон улсын цахилгаан	Агаарын орчны бохирдлыг бууруулах үндэсний хөтөлбөр	

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр өгөөж хэмжээг үнэмсэ шалгуур, хэмжээг үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр шалгах боломжтой шалгуур, хэмжээг үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм, журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	нөөцлөх, хэт улаан гуаа, уян, эрдэс чулуун бүрхүүлгүй, нано зэрэг бүх төрлийн цахилгаан хадгааруур					техниксийн комиссын удирдамж (IEC)		
4.1.4 Нүүрсхүчлийн кий сорх технологи	Карбондыг сорж авах, хадгалах технологи болон байгууламжууд	13 l	1. Бизнесийн ердийн/уламжлалт үйл ажиллагаатай (BAU) харьцуулахад хүлэмжийн хийг сорсон хэмжээ (tCO_2e ба %) 2. Суурь/хуучин үзүүлэлттэй харьцуулахад тоосондрын жилийн бууралт: хүхрийн исэл (SO_x), азотын исэл (NO_x) нүүрстөрөгч, монооксид (CO), ($\text{PM}_{2.5}/\text{PM}_{10}$) ба метал бус дэгдэнхий органик нэгдлүүд (NMVOCs) (%)		Салбаргаа тэнцгэсэн, аюулгүй хадгалах техник/байгуул-амж, хяналт	Төслийн/сандүүргийн н өмнө: Техникийн гэрчилгээ эсвэл байгууламж, тоног төхөөрөмжийн лабораторийн шинжилгээний үр дүн, төслийн зөрөг нөлөөллийг харуулсан ТЭЗҮ, төлөвлөгөө Төслийн/сандүүргийн н дараа: Техникийн гэрчилгээ эсвэл байгууламж, тоног төхөөрөмжийн лабораторийн шинжилгээний үр дүн, төслийн ТЭЗҮ дэл зорилгод нийцж байгаа эсэхийг баталгаажуулах газар дээрх үзлэг Зохиосон, байнгын хяналт шалгалтад хамрагдах ёстой	Одоогоор байхгүй	ISO/TR 27912 - Нүүрстөрөгчийн давхар нслийг барих - Нүүрстөрөгчийн давхар нслийг барих систем, технологи болон үйл явц ISO/AMI TS 27924 - CCS нэгдсэн төслүүдийн амьдралын мөчлөгийн эрсдэлийн менежмент ISO/TC 265 Нүүрстөрөгчийн давхар нслийг барих, тээвэрлэх, геологийн хадгаалт Дэлхийн нөөцийн хүрээлэн - CCS удирдамж ISO/CD 27919-2 - Карбондыг сорж авах - 2-р хэсэг. Цахилгаан станцтай нэгтгэсэн онгорсон шатаалтаас үүссэн CO_2 -ыг авах байгууламжийн тогтвортой гүйцэтгэлийг баталгаажуулах, хадгалах үнэлгээний журам

Үйл ажиллагаа	Жагшээ	ГХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих унсан шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
								ISO/CD 27920 – Нүүрстөрөгчийн давхар ислийг барих, тээвэрлэх, геологийн хайгуулалт (CCS) -- Тоо хэмжээ, баталгаажуулалт ISO/DTR 27921 – Нүүрстөрөгчийн давхар ислийг авах, тээвэрлэх, хадгалах -- CO2 урсгалын найрлага
4.2 ХӨРС								
4.2.1 Хөрөнний бохирдлыг бууруулах, нөхөн сэргээх байгууламж, эд бүтэц	Бохирдсон, доройтолд орсон хөрсийг нөхөн сэргээх технологи, тоног төхөөрөмж, эд бүтэц, түүнчлэн хүрээлэн буй орчны бохирдлоос хамгаалах материал, химийн бус бодис, ашигтай бактерийн үйлдвэрлэл, худалдаа	3.9	1. Сэргээх, цэвэршүүлсэн, сольсон газрын хэмжээ (м2, км2, га)	1. Эрүүд мэндийн зардалын хэмнэлт, жилээр (төгрөг) 2. Тухайн орчонд хөрөнний бохирдлыг бууруулах үйл ажиллагаанаас өшиг тус хүртэж буй хүний тоо (нас хүйсээр ангилсан)	Нөлөөллийн тайлан, техникийн тодорхойлолт, хүрээлэн буй орчны бохирдлыг хянах материал, химийн бус бодис, ашигтай бактери	Төслийн/санхүүжилтийн өмнө: Бүтээгдэхүүний шалгах, гэрчилгээг бууруулах болон шаардлагатай нөлөөллийн индикаторуудыг тооцоолсон тооцоо Төслийн/санхүүжилтийн дараа: Лабораторийн шинжилгээний харьцуулсан үр дүн	Хөрс хамгаалах, цэвэрлэхээс сэргийлэх тухай хууль (2012.05.17)	
4.2.2 Гэр хороолол, жуулчны бааз, жижиг, дунд, бизнесүүдэд зориулсан	Бохирдт бордоо болгох эко ариун цэврийн байгууламж, төвлөрийн болон соруулдаг бие засах газар, хуурай бие засах	3.9	1. Шинээр сууриндуулсан эсвэл сольсон эко жорлонгийн тоо 3. Эко жорлонгийн өшиг тус хүртэж буй хүний тоо (нас хүйсээр ангилсан)		1. Хуучны/ул ажиллалт жорлонг сольсноор 2. MNS 5924:2015 стандартыг дагах мөрдөх	Төслийн/санхүүжилтийн өмнө: Бүтээгдэхүүний шалгах, гэрчилгээг бууруулах нөлөөллийн тооцоолсон тооцоо Төслийн/санхүүжилтийн дараа: Бохирдлыг	Цэвэрлэх ариутгах үйл ажиллагааны ерөнхий зохицуулалтууд (срөнхийл нь)	сөрлөг савны хувьд: Нүхэн жорлон, угаадасны нүх Техникийн тоног төхөөрөмж - MNS 5924:2015 Бага оврын цэвэрлэх байгууламж:

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
эко ариун цэврийн шийдэлтэй жорлон	газар, септик систем					бууруулах технологийн суурьшуулагчтыг баталгаажуулах, лабораторийн харьцуулсан үр дүн Үнэлгээний стандарт/хэрэгсэл: MNS 5924:2015 standard, MNS4288:1995, MNS4943:2015, MNS EN12566 3:2011		MNS4288:1995, MNS4943:2015, MNS EN12566 3:2011

5. ТОГТВОРТОЙ УС, ХОГ ХАЯГДАЛ

5.1 ТОГТВОРТОЙ УСНЫ ХЭРЭГЛЭЭ БА УСНЫ ҮР АШИГ

5.1.1 Ус хэмнэх, хадгалах, дамжуулах технологийг үйлдвэрлэх, худалдан авах, нэвтрүүлэх	Ус хадгалах, нөөцлөх, усны шлөршүүлэх байгууламж, тоног төхөөрөмжийн үйлдвэрлэл, худалдаа, ашиглалт Түгээлтийн үр ашигтай технологи, систем; Ундны ус цэвэршүүлэх технологи, тоног төхөөрөмж; Хайлсан цас цуглуулах гүний усаа сан, голын урсгыг зохицуулах систем Уурхайд ашигласан усыг үйлдвэр, ходоо аж	3.3; 6.1, 6.2; 11.1	1. Төсөл хэрэгжихийн өмнөх (хэрэв боломжтой бол) ба дараах жилийн үнэмлэхүй усны хэрэглээ (м3) - Харьцуулах үзүүлэлт? 2. Жилийн усны хэрэглээний бууралт/хэмнэлт (м3 болон %) 3. Усны үр ашгаас үүдэлтэй жилийн зардлын хэмжээт эсвэл зардлын хэмжээ (төгрөг)	1 Тайлагналын хугацаанд ашигласан хаягдал усны хэмжээ (м3/%) 2 Тогтвортой, үр ашигтай усны хэрэглээг дэмжих дэд бүтцээс үүдэлтэйгээр ундны шлэр усаар хангагдсан хүний тоо (N) 3. ХХЯ бууралт (iCO2e and %) 4. Дахин боловсруулсан цэвэр ус (м3) 5. Усны өндөр болон маш өндөр стрессстэй (дарамт, хомсдолтой) бүс нутагт үйл ажиллагаа явуулж буй төслийн тоо (#) 6. Үйлдвэрлэж болон буцан	Цэвэр усны хэрэглээний бууралт ойл өрхийн болон ундны хэрэгсэлд 40-с доошгүй хувь, усалгаажуулалтад 30-с доошгүй хувь, үйлдвэрлэлтэд 70-с доошгүй хувь байх (УСУГ, Усны үйлчилгээг зохицуулах зөвлөлөөс тодруулах)	Төслийн/санхүүжилтийн өмнө: Усны аудит/үнэлгээ-ний тойман, сүүлийн 2 жилийн усны хэрэглээний өгөгдөл Төслийн/санхүүжилтийн дараа: Усны аудит/үнэлгээ-ний тойман, сүүлийн жилийн усны хэрэглээний өгөгдөл Үнэлгээний аргачлал: ТоС-ын ХХЯ бууралтын тооцоолол; Усны агентлагаас усны аудитыг 2 жилд 1 удаа хийх, өдөрт 50 м3 хүртэл усны хэрэглээтэй бол Усны сав газрын тахиргаа, өдөрт 100 м3-с нүү усны хэрэглээтэй бол БОАЖЯ болон Усны сав газрын захиргаа, БОАЖЯ-ны Төв	ISO 46001:2019 (Усны үр ашгийн удирдлагын систем) Усны ашиглалтын үр ашгийн олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн эхлэл стандартууд (жишээ нь, ЕХ-ны шлэр) Техникийн лавлагааны стандартууд эсвэл салбар/салбар-ын сайн/шилдэг туршлагын стандартууд) Усны ашиглалтын индекс Plus (WEI+) эсвэл WRI's Aqueduct зэрэг олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн хэрэгсэлүүд, WWF-ийн усны эрсдэлийн шүүлтүүр	
--	---	---------------------	---	---	--	--	---	--

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэл- түүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Идэвхлэг- таран)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	ажуй, аярайт зугаалгын болов бусад зорилалтаар дахин ашиглах (Үйлдвэржлэлийн ус хэмнэх технологийн) Ус хэмжих төхөөрөмж; Борооны ус цуглуулах систем, гүний усыг цэнэглэх систем, суваг, түгээх систем, борооны усны менежмент; Ус хэмнэх технологийг хөгжүүлэх; Ус хашаах, ус түгээх үр ашигтай байгуулалжийг бий болгох; Гүний усны сав, эвлэсн системийг дэмжих, нас, мөс хайлсан усыг хуримтлуулах замаар усны нөөцийг нэмэгдүүлэх, гол мөрний усны түвшнийг зохицуулах байгууламж, тоног төхөөрөмж; Хиймэл гүний ус хадгалах байгууламж,			нийлүүлсэн (flowback generated) усны хэмжээ (mm ³) 7. Салгаж цэвэршүүлсэн (discharged) & буцалсан нийлүүлсэн (injected) & дахин боловсруулсан (recycled) усны хэмжээ & Салгаж цэвэршүүлсэн уснаа нүүрсустөрөгчийн агууламжийн эзлэх хувь (hydrocarbon content in discharged water) (%) 8. Суурь үзүүлэлттэй лэрчигуулахад хөрсний болон гадаргын усны чанар муудсан гидравлик ан цавын талбайн (hydraulic fracturing sites) хувь (%) 9. Үйл ажиллагааны явцад ашигласан нийт цэвэр усны хэмжээ (m ³) 10. Нэгж бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэхэд зорцуулсан усны хэрэглээ (m ³)		лаборатори усны бохирдлыг хянадаг.	Тогтвортой сав газрын усны хувь сарын дунаж усны хэрэглээ	

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжээ үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжээ үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон саябарын дүрэм, журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
5.1.2 Ус дахин боловсруулалт (recycling) байгууламжууд	Уламжлалт бус аргаар ус дахин ашиглах байгууламж, дэл бүтэц бий болгох Ус дахин боловсруулах систем, Уурхайд ашигласан усыг дахин боловсруулах, Саарал ус дахин ашиглах технологи Ус дахин боловсруулах системүүд, Бохирын хөдлөх/шугамгаас үерийн усыг тусгаарлах зориулалттай ус зайлуулах сүлжээ бий болгох	6.1, 6.2; 11.1	1. Төсөл хэрэгжихийн өмнөх (if applicable) ба дараах жилийн үнэмлэхүй усны хэрэглээ (m3) 2. Нийт усны хэрэглээнд дахин боловсруулсан/цэвэршүүлсэн усны эзлэх хувь, хэмжээ (m3 and %) 3. Ус дахин боловсруулснаас үүдэлтэй жилийн усны хэмнэлт (төгрөг) 4. Эргүүлж дахин ашигласан усны хэмжээ (m3)	1. Тогтвортой, үр ашигтай усны хэрэглээг дэмжих дэд бүтэц үүдэлтэйгээр ундны цэвэр усны хангамжтай хүний тоо (#) 2. ХХА бууралт(CO2e and %) 3. Бохирын хэмжээ буурсан байдал (бохирын агуйламж, m3/a)	Хаягдал усны 30 түүнээс дээш хувийг цэвэршүүлэх	Төслийн/санхүүжилтийн өмнө: Усны аудит/үнэлгээний тайлан, сүүлийн 2 жилийн усны хэрэглээний дата Төслийн/санхүүжилтийн дараа: Усны аудит/үнэлгээний тайлан, сүүлийн жилийн усны хэрэглээний дата Үнэлгээний аргачлал: ТоС-ын ХХА бууралтын тооцоолол, усны хэрэглээний тайлан, усны жилийн хэрэглээний тайлан дорсон динамик бууралтын хэмжээ, усны аудитын тайлан	ISO 46001:2019 (Усны үр ашгийн удирдлагын систем)	
5.1.3. Ус түгээх барилга байгууламж барих, ашиглах	Хот, хөдөөгийн Ундны болон ахуйн зориулалттай Ус хангах байгууламжийн ашиглалтыг сайжруулах Хот, хөдөөгийн Ус хангамж, Ард түмний татварын байгууламжийн ашиглалт, засвар	3.3; 6.1, 6.2; 11.1	1. Төсөл хэрэгжихийн өмнөх ба дараах жилийн үнэмлэхүй усны хангамж (m3) 2. Төслийн дараа ундны цэвэр усанд холбогдсон хүний тоо (#)	1. ХХА бууралт(CO2e and %) 2. Нийт ашиг хүртэгчдийн тоо, хүлээх (#)	Зөвхөн өрхийн усны хэрэглээнд зориулсан байна	Төслийн/санхүүжилтийн өмнө: Усны аудит/үр нөлөөний зорилтыг тусгасан үнэлгээний тайлан Төслийн/санхүүжилтийн дараа: Усны аудит/үнэлгээний тайлан, нийлүүлсэн/хангасан усны хэмжээ Үнэлгээний аргачлал: ТоС-ын ХХА бууралтын тооцоолол,	ISO 24511 (Ундны ус, бохир усны үйлчилгээтэй холбоотой үйл ажиллагаа - Бохир усны хангамжийн менежмент ба бохир усны үйлчилгээний үнэлгээний удирдамж)	

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрсөнгдсон стандарт
	үйлчилгээг сайжруулах Төвийн шугамын усны хангамжид холбогдсон хэрэглэгчдийн тоог өсгөх, үр ашгийг сайжруулах Гүний хуаг, Ус цэвэршүүлэх шүүлтүүр, тоног төхөөрөмж, насос, шугам хоолой, Ус түрэх өргөлтийн насосын станц, даралтат цамхаг, Ус нийлүүлдэх шугам сүлжээ, Усны тоолуур, Ус түтээлтийн шүүвэл					усны хэрэглээний тайлан, усны жилийн хэрэглээний тайланд орсон динамик бууралтын хэмжээ, усны аудитын тайлан		
3.1.4 Борооны ус зайлуулах байгууламж утсрах, ашиглах	Хот болон хөдөө орон нутагт борооны ус зайлуулах хоолой барих ба үйл ажиллагаа хөуулах ; Аймаг, сумдад хаягдал ус цэвэршүүлэх байгууламжийг барих, технологийн шинэчлэл хийх; Хүн амтай нутагшилт, суурьшлын хөгжлийн	3.9; 6.2; 11.1, 11.6; 14.1; 15.1		1. ХХЯ буурам (CO_2e and %) 2. Нийт төслөөс өгөөж хүртсэн хүний тоо (Н) 3. Цэвэршүүлж ашигласан борооны усны хэмжээ (m^3) 4. Стандартын дагуу зайлуулсан бороо/шүүсэн усны хувь хэмжээ, жилээр (m^3 and %)	Цуглуулсан шингэн лог хаягдалын 80-дас доошгүй хувийг дахин боловсруулах байгууламжид холбоосон дэд бүтцийн сүлжээ	Төслийн санхүүжилтийн өмнө: Усны аудит/ур нөлөөний зорилтыг тусгасан үнэлгээний тайлан Төслийн санхүүжилтийн дараа: Усны аудит/ур нөлөөний зорилтыг тусгасан үнэлгээний тайлан, зайлуулсан усны хэмжээ Үнэлгээний аргачлал: ТоС-ын ХХЯ бууралтын тооцоолол + ТЭЗҮ	ISO 24312 (Ундны ус, бохир усны үйлчилгээтэй холбоотой үйл ажиллагаа - Ундны усны хангамжийн менежмент ба ундны усны үйлчилгээний үнэлгээний талаар)	

Үйл ажиллагаа	Жингээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэл- түүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индика- торын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болов солбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	ерөнхий төслийн хүрээнд (ХАНСЕТ)- инженерийн байгууламж бий болгох, борооны ус зайлуулах, хянах сүлжээ, хувдгийн уулзаар бий болгох, борооны усыг илэршүүлэх байгууламж барих, механик аргаар элсний хавх, сөрөлж үүсгэх, борооны усны талх буюу нөөцлөн сав, арлуутгагч, агааржуулалтын насос, мембран фильтер, халдваргүйжүүлэх байгууламж, хэт агаар гуааны төхөөрөмж, био цеором,лаг илэрлэх байгууламж, centrifuges (эргэлдүүр), вакум шүүгч, филтер шатагч, усны чанарын лабораторийн тоног төхөөрөмж, ус хэмлэх тоног төхөөрөмж;							

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
5.1.5 Бохир ус цуглуулах, зайлуулах байгууламж барих, ашиглах	Хот болон хөдөө орон нутагт бохир ус цуглуулах, зайлуулах шугам барих, үйл ажиллагаа явуулах, тухайлбал: хаягдал ус болон бохир ус цуглуулах, хадгалах сүлжээ бий болгох, цэвэршүүлэх, боловсруулах, зайлуулах шугам, байгууламж, үйлдвэр барих, өтөг ба лаг цэвэрлэх байгууламж, биогаз үйлдвэрлэх байгууламж барих, бордооны үйлдвэр барих, тухадасгүйжүүлэх байгууламж барих, ус хэмжих ухаалаг төхөөрөмжүүд нэвтрүүлэх.	3.9; 6.2; 6.3; 11.1, 11.3, 11.6; 14.1; 15.1	1. Цэвэршүүлж, зайлуулсан бохир усны жилийн хувь, хэмжээ (м3 болон %) 2. Бохирдлын хэмжээ буурсан байдал (бохирдлын агуулгаж, мг/л) 3. Ус бохирдуулсны төлбөр, жилээр (тегрет)	1. ХХЯ бууралт (KCO2e and %)	Шаардлага хангасан ариун цэврийн байгууламжид холбогдсон байт	Төслийн/санхүүжилтийн өмнө: Усны аудит/үр нөлөөний зорилтыг тусгасан үнэлгээний тайлан Төслийн/санхүүжилтийн дараа: Усны аудит/үр нөлөөний зорилтыг тусгасан үнэлгээний тайлан, хаягдал усыг жилд дахин цэвэршүүлсэн нийт хэмжээ Үнэлгээний аргачлал: ТоС-ын ХХЯ бууралтын тооцоолол, усны хэрэглээний тайлан, усны жилийн хэрэглээний тайланд орсон динамик бууралтын хэмжээ, усны аудитын тайлан	ISO 24512 (Ундны ус, бохир усны үйлчилгээтэй холбоотой үйл ажиллагаа - Ундны усны хангамжийн менежмент ба ундны усны үйлчилгээний үнэлгээний заавар)	
5.1.6 Ус хэмжилт, хяналтын байгууламж барих, ашиглах, оруулах	Ус алдалт мэдэрдэг усны тоолуур, хянах байгууламж, эдийн засгийн аядагдлыг тооцоолох (усны төлбөр)	6.4; 11.3; 14.2, 14.3; 15.1	1. Жилд хэмжээсн нийт усны хэмжээ (m3 and %) 2. Усны хэмжилт, хяналтыг сайжруулснаас үүдэлтэй жилийн зардалын хэмнэлт (MNT)	1. Нийт ашиг хүүргэцлийн тоо, хүйсээр (#)	цэвэр усны нөөц болон хэрэглээний хэмжээ	Төслийн/санхүүжилтийн өмнө: Суурь үнэлгээ Төслийн/санхүүжилтийн дараа: Жилийн тайлан Үнэлгээний аргачлал: ТоС-ын ХХЯ бууралтын тооцоолол, суурь үнэлгээ, жидийн		Wat 02 усны хяналт-BREEAM

Үйл амжиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжээ үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр шингэх боломжтой шалгуур, хэмжээ үзүүлэлтүүд	Босло/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үнэмлэхүй болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	Усны чанар, болон тоон үзүүлэлтүүдийг хянах ухаалаг цахим системийг нэвтрүүлэх Ус амралтыг мэдэрдэг усны хэмжээний тоон төхөөрөмж суулгах, ласар үйлчилгээ хийх, үйлчилгээ үзүүлдэг.					усны хэрэглээний үнэмлэг, тайлан		
5.1.7 Үер хамгаалалт ын байгууламж, дэд бүтцийг барьж амжилта д оруулах	Үерийн байгууламж болон усжилтын дэд бүтцийн байгууламж барих, үйл ажиллагаа явуулах; Үерээс хамгаалах, далан барих, үйл ажиллагаа явуулах, үйлчилгээ үзүүлэх Гадаргын усны хэмжээг хянах, дигитал тоон мэдээлэл цуглуулах, шинжлэх төхөөрөмж, хялдам усад мониторинг хийх программ хангамж	3.3, 3.9, 3.4; 6.4, 6.5, 6.6, 6.6; 11.1, 11.3, 11.5; 14.1, 14.2, 14.3; 15.1	1. Үерийн осол аваарын тоо (#) 2. Үерийн усны осолд өртсөн хүний тоо (#) 3. Үерийн усны ослоос үүдэлтэй эдийн засгийн гэрз хохирол (MNT)		Үерийн мастер төлөөлөгөөт эй байх	Төслийн/санхүүжилтийн нэмгэ: Үерийн аюулын суурь үнэмлэг Төслийн/санхүүжилтийн нэмгэ: Жилийн гүйцэтгэлийн тайлан Үнэмлэхүй аргачлал: ТоС-ын ХХМ бууралтын тооцоолол үерийн осол ба түүний эрсдэлийн тэмдэг тайлангууд, нөлөөллийн үнэмлэхүй программ хангамж, мэдээллийн систем	Дэлхийн Банкны Группийн Байгаль орчны, эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын удирдамж, 2007 он. (б) Хот хөгжлийн менеджментийн байгууламжийн байгаль орчин, эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын заавар;	

Үйл ажиллагаа	Жилээ	ТХЗ-ууд үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
5.1.8 Усаягаатай газар тариаланг газар тариалангийн (non-farm) усаягааны дэд бүтцийг барьж байгуулах, ашиглах	Усаягаатай газар тариаланд зориулсан усны дэд бүтцийг барьж байгуулах, үйл ажиллагаа явуулах, тухайлбал: усаягааны систем, усны хамгааж, бохирын нугам, бохир зайлуулах хоолой, үерийн даван барих г.м; Усаягаат газар тариаланд зориулсан усаягаажуулалтын систем барих, суурьшуулах, үйл ажиллагаа явуулах, хэсгээр үйлчилгээ хийх, үерийн хяналтын хэмжилт, бохир ус зайлуулах систем бий болгох;	3.9; 6.4, 6.5, 6.6, 6.b; 11.5; 14.1, 14.2, 14.3; 15.1	1. Усаягааны дэд бүтэцтэй боловсронгуй (малын бус) газар тариалангийн талбайн хэмжээ, м2 2. Жилд хэмнэсэн усны хэмжээ (м3 болон %) 3. Жилийн зардлын хэмнэлт (төгрөг) 4. Нэгж бүтээгдэхүүнд зарцуулсан усны хэмжээ, м3		Газар тариалангийн усжуулалтад ашигласан усны хувь ба динэмик хэмжээ		Дэлхийн Банкны Группийн Байгаль орчин, эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын удирдаж, 2007 он. Хог хаягдлын менежментийн байгууламжийн байгаль орчин, эрүүл мэнд, аюулгүй байдлын таявч;	
5.2 ХОГ ХАЯГДАЛ								
5.2.1 Мал бэлтгэл, мах боловсруулал, үйлдвэрүүдийн оргооник хог хаягдлыг	Мал наадамга, мах боловсруулах үйлдвэрүүдийн оргооник хог хаягдлыг байгаль орчинд сөрөг нөлөөгүйгээр цуглуулах, тээвэрлэх машин, тоног төхөөрөмж, хогийн сав бүхний	3.9; 6.3 8.2:	1. Дахин боловсруулах байгууламжид цуглуулсан/тээвэрлэж ирсэн үйлдвэрийн хог хаягдлын хувь/хэмжээ (тн)	1.Үйлдвэрлэлийн хог хаягдлын нөлөөгөөр хохирч, нэрвэгдсэн хүний тоо, хүйсээр 2. Хог хаягдлыг цуглуулах, тээвэрлэсэнээр бууруулсан хүлэмжийн хийн хэмжээ	"Хог хаягдал, дайвар бүтээгдэхүүн, үйлдвэрийн аюултай лог хаягдлын менежментэд ВАТ лавлах	Төслийн санхүүжилтийн өмнө Суурь үнэлгээ/хог хаягдлын аудит Төслийн санхүүжилтийн дараа: Жилийн тайлан Үнэлгээний стандарт/хэрэгсэл: ТОО ХОЛБОО emission/infact	Хог хаягдлын тухай хууль	

Үйл ажиллагаа	Жилийн	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр зөвшөөрх боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Нидхис-торын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний буюу салбарын дүрэм, журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
цуглуулах, тээвэрлэх	хэмнэлттэй технологи нэвтрүүлэх			3. Хог хаягдлын тээвэрлэлтийн боломжийн зардал	(BREF)-ийг зөвлөмжийг дагах, мөрдөх, нийцүүлэх Байгаль орчин, агаар, усанд үзүүлэх бохирдлын хэмжээ BAT(BREF) - нийн хог хаягдлыг агааргүй боловсруулах технологийн (хэрвэ мөрдөх боломжтой бол)-д туссан BAT-AEL-ийн түвшингээс хэтрэхгүй байх	calculation tool Техник эдийн засгийн үнэлгээний тайлан, Байгаль орчин нөөцөдлийн үнэлгээний тайлан, байгаль орчин менежментийн төлөвлөгөө		
5.2.2 Мал бэлтгэл, мах боловсруулах үйлдвэрүүдийн органик хог хаягдлыг дахин боловсруулах, дахин ашиглах	Мах нядалгааны газар, мах боловсруулах үйлдвэрүүдийн органик хог хаягдлыг дахин боловсруулах, дахин ашиглаж, бордоо, био түлш, хий үйлдвэрлэх	3.9; 6.3 8.2;	1. Зохистой тээвэрлэгдсэн үйлдвэрийн хог хаягдлын хэмжээ 2. Мал нядалгааны газар, мах боловсруулах үйлдвэрүүдийн төвлөрсөн болон нл задгай хог хаягдлаас үүсэх органик хог хаягдлыг бууруулт 3. Төвлөрсөн болон нл задгай мах боловсруулах үйлдвэрүүдийн органик		органик хог хаягдлыг эх үүсвэрт нь ашиглах, тусал нь цуглуулах	Төслийн санхүүжилтийн өмнө: Суурь үнэлгээ/хог хаягдлын аудит Төслийн санхүүжилтийн дараа: Жилийн тайлан Үнэлгээний арга зориулалт: Техник эдийн засгийн байдлын үнэлгээний тайлан, Байгаль орчин нөөцөдлэлтэй үнэлгээний тайлан,	Хог хаягдлын тухай хууль	

Үйл ажиллагаа	Жинхэнэ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
			хог хаягдлаас ялгарах хүлэмжийн хийн бууралт: 4. Дахин боловсруулсан хог хаягдлын хэмжээ (тн)			Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө		
5.2.3 Барилгын хог хаягдлыг ангилан боловсруулах	Барилгын хог хаягдлыг ангилж, боловсруулах машин тоног төхөөрөмж импортлох, худалдан авах, засварын болон угсралтын үйлчилгээ	6.3, 6.6; 9.4; 12.4, 12.5; 13.1; 15.1	1. Зохиох ёсоор ангилсан/дахин боловсруулсан/боловсруулсан барилгын хог хаягдлын хувь/хэмжээ 2. Хүлэмжийн хийн бууралт (CO2) 3. Төвлөрсөн болон задгай хогийн цэг дахь барилгын хог хаягдлын бууралт (тн)			Төслийн санхүүжилтийн өмнө: Суурь үнэлгээ/хог хаягдлын аудит Төслийн санхүүжилтийн дараа: Жилийн тайлан Үнэлгээний стандарт/хэрэгсэл: ТоС Холбооны ХХА-ын тооцоолол Техник эдийн засгийн үнэлгээний тайлан, Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний тайлан, Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө	Хог хаягдлын тухай хууль Барилгын хог хаягдлыг швэрлэх, цуглуулах, ангилах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах, устгах, буушлах журам	
5.2.4 Үйлдвэр, аж ахуйн болон ахуйн хог хаягдлыг дахин ашиглах, дахин боловсруулах	Материал (металл, хуванцар, шил, цэц, цахилгаан бараа) - ыг дахин ашиглах, дахин боловсруулахыг дэмжсэн үйлдвэрлэл, худалдаа, үйлчилгээ хөгжүүлэх. Хог хаягдлыг дахин боловсруулах, нөхөн сэргээх тоног төхөөрөмж	6.3, 6.6; 9.4; 12.4, 12.5; 13.1; 15.1	1. Байгаль орчны ээлтэй аргээр дахин боловсруулж, дахин ашигласан, нөхөн сэргээсэн хог хаягдлын хэмжээ (тн) 2. Зардал хэмнэлт (төгрөг) 3. Хог хаягдлыг дахин боловсруулах, дахин ашигласан, сэргээснээр хүлэмжийн хийн буурах хэмжээ (%) 4. Шинээр бий болсон ногоон ажлын байрны тоо (#)		Аюулгүй хог хаягдлаар үйлдвэрлэсэн материал нь дараагийн материалы үйлдвэрлэлд, үйлдвэрлэлд өмнө процесст ахсан материалы түүхийг эдийг орлох хоёрдогч	Төслийн санхүүжилтийн өмнө: Суурь үнэлгээ/хог хаягдлын аудит Төслийн санхүүжилтийн дараа: Жилийн тайлан Үнэлгээний стандарт/хэрэгсэл: ТоС Холбооны хүлэмжийн тийн тооцоолол, Техник эдийн засгийн үнэлгээний тайлан, Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний тайлан,	Хог хаягдлын тухай хууль	

Үйл ажиллагаа	Жинхэнэ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босло/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	нийлүүлэх, үйлдвэрлэх				түүхий эд болох; аюулгүй хог хаягдлаар хийсэн материал, хоёрдогч түүхий эд шийт цуглуулсан хог хаягдлын 50%-нэс доошгүйг (жжнгийн хувьд) эзлэх	байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө		
5.2.5 Ашиглалтаас гарсан тээврийн хэрэгслийг задлах, ангилах, дахин боловсруулах тоног төхөөрөмжийн үйлдвэрлэл, нийлүүлэлт	Ашиглалтаас гарсан тээврийн хэрэгслийг задлах, ангилах, дахин боловсруулах тоног төхөөрөмжийн үйлдвэрлэл, нийлүүлэлт	6.3, 6.6; 9.4; 12.4, 12.5; 13.1;	1. Автомашины хог хаягдлыг зохистой цуглуулж, салгасан (тн) 2. Хүлэмжийн хийн ялгаруулалтыг бууруулсан (%)			Техник эдний засгийн үнэлгээний тайлан, Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний тайлан, байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө, нийлүүлэх бүтээгдэхүүн, тоног төхөөрөмжийн техникийн тодорхойлолт, сертификат	Хог хаягдлын тухай хууль	
5.2.6 Үйлдвэр, худалдаа, ахуйн хог хаягдлыг цуглуулах, тээвэрлэх	Хог хаягдлыг эх үүсвэрт нь ангилах, цуглуулах, тээвэрлэхэд тавигдах ерөнхий шаардлага (MNS 5344:2011) Авто тээврийн хэрэгслийн техникийн байдалд тавих	6.3, 6.6; 8.4 9.4; 12.4; 15.1	1. Хог хаягдлыг эх үүсвэрт нь ангилах, цуглуулах, тээвэрлэхэд тавигдах ерөнхий шаардлага (MNS 5344:2011) Авто тээврийн хэрэгслийн техникийн байдалд тавих		эх үүсвэрт нь ангилах хог хаягдлыг дахин ашиглах боломж/сэвэл дахин боловсруулах зорилгоор	Техник эдний засгийн үнэлгээний тайлан, Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний тайлан, байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө, нийлүүлэх бүтээгдэхүүн, тоног	Хог хаягдлын тухай хууль Ахуйн хог хаягдлыг тээвэрлэхэд тавигдах ерөнхий шаардлага (MNS 5344:2011) Авто тээврийн хэрэгслийн техникийн байдалд тавих	

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр амтлах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм, журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	нийлүүлэх, хог хаягдлыг цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээ үзүүлэх		3. Хүлэмжийн хийн аягаралтыг бууруулах тооцоо, хэмжээ, 4. Тээврийн үйлчилгээнд байгаль орчинд ээлтэй, цахилгаан, хөдөлмөг тээврийн хэрэгслийн эзлэх хувь 5. Хог хаягдлыг ангилан аягах, цуглуулах, тээвэрлэх давтамж, хуваарь 6. Ядуу өрх, өрх толгойлсон эмэгтэйчүүдийг хамруулсан байдал		тусгай нь цуглуулах	төхөөрөмжийн техникийн тодорхойлолт, сертификат	шаардлага (MNS 4598:2011) Авто тээврийн хэрэгслийн техникийн үйлчилгээ, засварын тогтолцоо, тодорхойлолт (MNS 4601:2011)	
5.2.7 Хог хаягдлыг ангилах үйлдвэр	Хог хаягдлыг дахин боловсруулах, дахин ашиглах, ангилах зорилготой төхөөрөмж, барилга	6.3, 6.6; 8.2 12.4; 15.1	1. Ангилал хог хаягдлын хэмжээ 2. Төхөөрөмж хог хаягдлыг бууралт 3. Хүлэмжийн хийг бууруулах тооцоо 4. Нийт өгөөж хүртсэн хүний тоо, хүлээсэр			Төслийн санхүүжилтийн өмнө: Суурь үнэлгээ/хог хаягдлын аудит Төслийн санхүүжилтийн дараа: Жижгийн тайлан Үнэлгээний арга аргачлал: MS Техник эдийн засгийн үнэлгээний тайлан, Байгаль орчны эдийн засгийн үнэлгээний тайлан, байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө, нийлүүлэх бүтээгдэхүүн, томог төхөөрөмжийн техникийн тодорхойлолт, сертификат FA алгаруулалтын зөвшөөллийн тооцооны хэрэгсэл	Хог хаягдлын тухай хууль	

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжигдсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад тохирсон стандарт
5.2.8 Үйлдвэр, худалдаа, ахуйн аюултай хог хаягдлыг (цахим хог хаягдлыг оруулах) цуглуулах, тээвэрлэх	Аюултай хог хаягдлыг эх үүсвэрт нь ангилах, хадгалах, цуглуулах, тээвэрлэх тусгай зориулалтын машин, механизм нийлүүлэх, аюултай хог хаягдлыг хадгалах, цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээ үзүүлэх	6.3, 6.6; 8.4; 9.4; 12.4; 15.1	1. Байгаль орчин, хүний эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөгүй, зохих ёсоор ангиласан, хадгалсан, цуглуулсан, тээвэрлэсэн аюултай хог хаягдлын хувь, эзлэх хувь. 2. Аюултай хог хаягдлаас ялгарах хүлэмжийн хийг бууруул		Тусгай зөвшөөрөлтэй компани хийх (БОАЖЯ)	Төслийн санхүүжилтийн өмнө: Суурь үнэлгээ/хог хаягдлын аудит (үйлдвэрлэсэн хог хаягдлын хэмжээ, аюултай хувь, дахин боловсруулсан хувь) Төслийн санхүүжилтийн дараа: Жилийн тайлан Үнэлгээний арга аргачлал: Техник эдийн засгийн үнэлгээний тайлан, Байгаль орчны үнэлгээний нарийвчилсан тайлан, байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө, нийлүүлэх бүтээгдэхүүн, тоног төхөөрөмжийн техникийн тодорхойлолт, гэрчилгээ "	Хог хаягдлын тухай хууль, МҮ-ын Засгийн газрын 2018.05.02-ны өдрийн 116 тоот тогтоол,	
5.2.9 Үйлдвэр, аж ахуйн болон ахуйн аюултай хог хаягдлыг (цахим хог хаягдлыг оруулахад) нөхөн сэргээх, дахин ашиглах,	Аюултай хог хаягдлыг дахин боловсруулах, нөхөн сэргээх, байгаль орчинд ээлтэй аргаар шатаах зориулалттай тоног төхөөрөмж үйлдвэрлэл, нийлүүлэлт	6.3, 6.6; 9.4; 12.4, 12.5; 13.1; 15.1	1. Аюултай хог хаягдлын хэмжээг стандартын дагуу дахин боловсруулж, дахин ашигласан. 2. Нийт өгсөж хүртсэн хүний тоо, хүйсээр 3. Аюултай хог хаягдлын хүлэмжийн хийг буурах тооцоо		Улсын хог хаягдлын жагсаалтад аюултай хог хаягдал гэвгийг тодорхойлж, оруулах	Техник эдийн засгийн үнэлгээний тайлан, Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний тайлан, байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө, нийлүүлэх бүтээгдэхүүн, тоног төхөөрөмжийн техникийн тодорхойлолт, сертификат	Хог хаягдлын тухай хууль, МҮ-ын Засгийн газрын 2018.05.02-ны өдрийн 116 тоот тогтоол,	

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр шингэх боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босло/шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
дахин боловсруулах								
5.2.10 Эмнэлгийн хог хаягдлыг цуглуулах, тээвэрлэх	Эмнэлгийн хог хаягдлыг эх үүсвэрт нь ангилах, хадгалах, цуглуулах, тээвэрлэх тусгай зориулалтын машин механизм ашиглуулах, эмнэлгийн хог хаягдлыг хадгалах, цуглуулах, тээвэрлэх үйлчилгээ үзүүлэх	6.6; 12.4;	1. Тусгай зөвшөөрөлтэй компаннар зохих журмын дагуу цуглуулж тээвэрлэсэн эмнэлгийн хог хаягдлын хэмжээ 2. Эмнэлгийн хог хаягдлаас ялгарах хүлэмжийн хийг бууруулах тооцоо		Улсын хог хаягдлын жагсаалтад эмнэлгийн хог хаягдлыг тодорхойлж, оруулах	Төслийн санхүүжилтийн өмнө: Суурь үнэлгээ/хог хаягдлын аудит (үйлэвэрлэсэн хог хаягдлын хэмжээ, нөлөөлөл, өртсөн хэсэг) Төслийн санхүүжилтийн дараа: Жилийн тайлан Үйлдвэрлэлийн арга зурчлал: Техник эдийн засгийн үнэлгээний тайлан, Байгаль орчны үнэлгээний нэрийгчилсэн тайлан, байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө, ялалтуулх, тоног төхөөрөмжийн техникийн тодорхойлолт, тодорхойлсон бүтээгдэхүүн	Хог хаягдлын тухай хууль	
5.2.11 Эмнэлгийн хог хаягдлыг сэргээх, дахин ашиглах, дахин боловсруулах, устгах	Эмнэлгийн хог хаягдлыг дахин боловсруулах, дахин шингэх, байгаль орчинд ээлтэй шатаах, халдваргүйжүүлэх тоног төхөөрөмж нийлүүлэх, үйлдвэрлэх	6.6; 12.4;	1. Тусгай зөвшөөрөлтэй компаннар зохих журмын дагуу дахин боловсруулж, устгасан эмнэлгийн хог хаягдлын хэмжээ 2. Эмнэлгийн хог хаягдлаас ялгарах хүлэмжийн хийг бууруулах тооцоо		Улсын хог хаягдлын жагсаалтад эмнэлгийн хог хаягдлыг тодорхойлж, оруулах	Техник эдийн засгийн үнэлгээний тайлан, Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нэрийгчилсэн үнэлгээний тайлан, байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө, ялалтуулх бүтээгдэхүүн, тоног төхөөрөмжийн техникийн	Хог хаягдлын тухай хууль	

Үйл ажиллагаа	Жинхэнэ	ТХЗ-ууд үзүүлэл- түүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикат- торын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
						тодорхойлолт, сертификат		
5.2.12 Бие засах газар, бохирын савны хог хаягдлыг цуллуулах, тээвэрлэх, зайлуулах	Байгаль орчинд зөлтэй бохир ус сорох, цуглуулах, тээвэрлэх, сайжруулсан жорлонгийн тоног төхөөрөмж, машин нийлүүлэх	6.3, 6.6;	1. Цуллуулах тээвэрлэсэн шингэн хог хаягдлын хэмжээ, м3 2. Нийт өгөөж хүртсэн хүний тоо 3. Нүхэн жорлонг сайжруулсан жорлонгоор сольсон тоо, хэмжээ			Төслийн санхүүжилтийн өмнө: Суурь үнэлгээ/хог хаягдлын аудит Төслийн санхүүжилтийн дараа: Жилийн тайлан Үнэлгээний арга эргачлал: Техник эдийн засгийн үнэлгээний тайлан, Байгаль орчны үнэлгээний нэрийнчилсэн тайлан, байгаль орчны менжментийн төлөвлөгөө, нийлүүлэх бүтээгдэхүүн, тоног төхөөрөмжийн техникний тодорхойлолт, гэрчилгээ	Ариутгал, татуургын тухай хууль	
5.2.13 Ариутгалы н тоног төхөөрөмж болтгэн нийлүүлэлт , худалдан аялалт, хотын болон хөдөө орон нутгийн зам, хашлагыг цэвэрлэх	Утаа бага илгэрүүлдэг, цахилгаан болон hybrid цэвэрлэгээний машин, тоног төхөөрөмжийн худалдаа, импорт, засвар үйлчилгээ	3.9; 6.3 3.2	1. Хотын орчныг цэвэрлэх машин, тоног төхөөрөмжийн тоо (#) 2. Цэвэрлэж, арчиж тордсон зам талбайн хэмжээ, м2 3. Цэвэрлэж, арчиж тордсон явган хүний зам талбайн хэмжээ, м2 4. Нийт өгөөж хүртсэн хүний тоо, хүйсээр			Төслийн санхүүжилтийн өмнө: Суурь үнэлгээ/хог хаягдлын аудит Төслийн санхүүжилтийн дараа: Жилийн тайлан Үнэлгээний арга эргачлал: Техник эдийн засгийн үнэлгээний тайлан, Байгаль орчны үнэлгээний нэрийнчилсэн тайлан, байгаль орчны менжментийн төлөвлөгөө, нийлүүлэх	Хог хаягдлын тухай хууль Ахуйн хог хаягдал тээвэрлэлэд тавигдах ерөнхий шаардлага (MNS 3344:2011) Авто тээврийн хэрэгслийн техникийн байдалд тавих шаардлага (MNS 4598:2011) Авто тээврийн хэрэгслийн техникийн үйлчилгээ, засварын тогтолоо.	

Үйл ажиллагаа	Жиндээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм, журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зовшоорөгдсөн стандарт
						бүтээгдэхүүн, тоног төхөөрөмжийн техникийн тодорхойлолт, гэрчилгээ	тодорхойлолт (MNS 4601:2011)	
5.2.14 Хог хаягдлыг эх үүсвэрээр нь бууруулах үйл ажиллагааг дэмжих	Боловсрол, сургалтын үйл ажиллагаа, техникийн туслалцаа, зөвлөх үйлчилгээ	9.4; 12.4, 12.5, 12.8; 13.1; 15.1	1. Хог хаягдлыг бууруулахтай холбоотой мэдлэгийг нэмэгдүүлэх, бууруулах 2. Нийт өгөөж хүртсэн хүний тоо (N) 3. Сургалтын дараа хог хаягдлын менежментийг нэвтрүүлсэн хүнийг ахуйн нэгжийн тоо (N)			Төслийн санхүүжилтийн өмнө: Суурь үнэлгээ Төслийн санхүүжилтийн дараа: Жилийн тайлан	Хог хаягдлын тухай хууль	
5.2.15 Бордооны байгууламж	Синтетик бордоог оржол зориулалтаар үйлдвэрт, ахуйн хэрэглээнд ашиглагдах органик бордооны үйлдвэрлэл, үйлчилгээ, худалдаа	6.6; 12.4;	1. Бордоо боловсруулахад ашигласан хог хаягдлын хэмжээ 2. Үйлдвэрлэсэн бордооны хэмжээ 3. Хүнсний хийн бууралт	Стандарт, шаардлага хангасан бордооны үйлдвэрлэл		Төслийн санхүүжилтийн өмнө: Суурь үнэлгээ Төслийн санхүүжилтийн дараа: Жилийн тайлан Үнэлгээний арга орчимлол: Техник эдийн засгийн үнэлгээний тайлан, Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний тайлан, байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө, нийлүүлэх бүтээгдэхүүн, тоног төхөөрөмжийн техникийн тодорхойлолт, сертификат	Хог хаягдлын тухай хууль, MNS 6507:2015 Компост бордоо, Техникийн шаардлага	
5.3 ХУУЧИН ХОГИЙН ЦЭГҮҮДИЙГ СЭРГЭЭН ЗАСВАРЛАХ								

Үйл ажиллагаа	Жошгээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжээ, үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжээ, үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индиксаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний боломж салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
5.3.1 Хог хаягдлын цогцдоос металл хуримтлуулж, эрчим хүч, дулаан үйлдвэрлэх	Төвлөрсөн хогийн цэгээс металл хуримтлуулж, эрчим хүч, дулаан үйлдвэрлэх тоног төхөөрөмж нийлүүлэх, үйлдвэрлэх	6.3 13.1	1. Хаягдлын цэгээс гаргаж авсан металл хийн хэмжээ 2. Хүлэмжийн хийг бууруулах түвшин 3. Үйлдвэрлэсэн эрчим хүч, дулааны хэмжээ		Аюулгүй хог хаягдлаар үйлдвэрлэсэн материал нь дараагийн шатны үйлдвэрлэлд үйлдвэрлэлийн процесст анхан шатны түүхий эзнийг ордох хоёрдогч түүхий эд болох; аюулгүй хог хаягдлаар хийсэн материал хоёрдогч түүхий эд нийт цуглуулсан хог хаягдлын 50%-иас дээшгүй (жингийн хувьд) эзлэх	Төслийн санхүүжилтийн өмнө; Суурь үнэлгээ Төслийн санхүүжилтийн дараа; Жилийн тайлан Үнэлгээний арга зөгчил: Техник эдийн засгийн үнэлгээний тайлан, Байгаль орчны үнэлгээний нэрийнчилсэн тайлан, Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө, нийлүүлэх бүтээгдэхүүн, тоног төхөөрөмжийн техникийн тодорхойлолт, гэрчилгээ	Хог хаягдлын тухай хууль	
5.4 ЦАХИМ ХОГ ХАЯГДАЛ								
5.4.1. Цахим хог хаягдлыг цуглуулах, хадгалах, тээвэрлэх, дахин	Төрөл бүрийн электрон болон цахилгаан бараа, тоног төхөөрөмжийн хог хаягдлыг цуглуулах,	6.3, 6.6; 9.4; 12.4, 12.5; 13.1	1. Цуглуулсан, дахин ашигласан, дахин ашигласан, экспортолсон, захирх ёсоор усалсан цахим хог хаягдлын хэмжээ, тонн		Тусгай зөвшөөрөлтөй байх			

Үйл жишлэл	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм, журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
ашиглах, дахин боловсруул ах, устгах, экспортлох	хадгалах, тээвэрлэх, дахин ашиглах, дахин боловсруулах, экспортлох, устгахад шардталаатай тусгай тоног төхөөрөмжийн худалдан авалт, үйлчилгээ		2. Хүлэмжийн хийн алгаруулалтыг бууруулсан 3. Гэрч болох сөрөг нөлөөллийг бууруулах					
5.5 УУЛ УУРХАЙН ХОГ ХАЯГДАЛ								
5.5.1. Уул уурхайн хог хаягдлыг цуглуулах, хадгалах, тээвэрлэх, дахин ашиглах, дахин боловсруул ах, устгах, экспортлох	Ашигласан моторын тос, хар тугайганы аккумуляторын хаягдал, аккумулятор, хнийн болж, хнийн тусгай шингэн, хүм машин механизмын дугуй цуглуулах, хадгалах, тээвэрлэх, дахин ашиглах, дахин боловсруулах, экспортлох, устгах. булах - Тусгай зөвшөөрөлтэй аж ахуйн нэгж	6.3, 6.6; 9.4; 12.4, 12.5; 15.1	1. Цуглуулсан, хадгалсан, тээвэрлэсэн, дахин ашигласан, дахин боловсруулсан, экспортлосон, устгасан, булсан уул уурхайн хог хаягдлын хэмжээ, тонн 2. Хог хаягдлаас урьдчилан сэргийлэх / Экспортлосон уул уурхайн хог хаягдлын хэмжээ					
6. ТОГТВОРТОЙ ХӨДӨӨ АЖ, АХУЙ								
6.1. МАЛ АЖ АХУЙ БА ТҮҮНД ХАМААРАЛТАЙ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА								